

PRZEGLĄD UCHWAŁ IZBY KARNEJ SĄDU NAJWYŻSZEGO W ZAKRESIE PRAWA KARNEGO MATERIALNEGO, PRAWA KARNEGO SKARBOWEGO I PRAWA WYKROCZEŃ ZA 2021 ROK

RYSZARD A. STEFAŃSKI*

DOI: 10.26399/iusnovum.v16.1.2022.8/r.a.stefanski

KODEKS KARNY

1. PRZESTĘPSTWO Z UŻYCIEM PRZEMOCY (ART. 41A § 1 K.K.)

Środek karny w postaci zakazu przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu lub nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym – zgodnie z art. 41a § 1 k.k. – może być orzeczony m.in. w razie skazania za umyślne przestępstwo z użyciem przemocy, w tym zwłaszcza przemocy wobec osoby najbliższej.

Warunek w postaci skazania za umyślne przestępstwo z użyciem przemocy nasunął wątpliwości: po pierwsze, czy chodzi o przestępstwo, do którego ustawowych znamion należy przemoc, czy też o przestępstwo, które faktycznie popełnione zostało z użyciem przemocy; po drugie, czy przemoc obejmuje wyłącznie przemoc fizyczną, czy także przemoc psychiczną.

Problem pierwszy w literaturze wywołał kontrowersje i zarysowały się dwa przeciwne stanowiska. Według pierwszego chodzi o każde przestępstwo, które popełniono z użyciem przemocy, a nie tylko to, do które znamion należy użycie przemocy. Zwrot „przestępstwo z użyciem przemocy” wskazuje na sposób dzia-

* Prof. dr hab., Kierownik Katedry Prawa Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego w Warszawie, e-mail: ryszard.stefanski@lazarski.pl, ORCID: 0000-0003-0995-9499

łania sprawcy, a nie na znamię przestępstwa¹. Są bowiem przestępstwa z użyciem przemocy, przy których wprowadzie ustawodawca nie wskazał przemocy jako wyłącznego albo jednego z alternatywnych sposobów ich popełnienia, ale z istoty tych przestępstw wynika, że nierzadko dla ich popełnienia nieodzownym jest użycie przemocy².

Zgodnie z drugim problemem zwrot ten ogranicza katalog przestępstw tylko do tych, do których znamion należy użycie przemocy³. Argumentuje się, że ustawodawca posłużył się określeniem „przestępstwa z użyciem przemocy”, a nie

¹ R.A. Stefański, *Środek karny w postaci obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu*, „Przegląd Sądowy” 2006, nr 6, s. 69; idem, *Środek karny nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 2, s. 13; idem, *Nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym*, w: *Środki karne po nowelizacji w 2015 roku*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2016, s. 198–199; idem, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016, s. 250–251; idem, w: *Kodeks Karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020, s. 410; P. Kiziukiewicz, *Problematyka zgodności z Konstytucją RP środka karnego obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu*, „Palestra” 2009, nr 11–12, s. 29; T. Kozioł, *Przestępstwo z użyciem przemocy jako przesłanka orzeczenia środka karnego z art. 41a § 1 Kodeksu karnego*, „Przegląd Sądowy” 2013, nr 11–12, s. 26–35; J. Kośla, *Zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu*, w: *Środki karne po nowelizacji w 2015 roku*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2016, s. 153; N. Kłaczyńska, w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2012, s. 323; P. Daniluk, *Nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym*, w: *Środki karne, przepadek i środki kompensacyjne w znowelizowanym kodeksie karnym*, red. P. Daniluk, Warszawa 2017, s. 228–230; M. Kulik, *Zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu*, w: *Środki karne, przepadek i środki kompensacyjne w znowelizowanym kodeksie karnym*, red. P. Daniluk, Warszawa 2017, s. 115–117; M. Budyn-Kulik, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019, s. 168; A. Ziółkowska, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2020, s. 296.

² Postanowienie SN z dnia 16 marca 1999 r., I KZP 32/98, OSNKW 1999, nr 7–8, poz. 47, wraz z głosem K. Daszkiewicz, OSP 2000, nr 3, s. 162–165 i uwagi aprobującymi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, karnego wykonawczego i prawa wykroczeń za 1999 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2000, nr 1, s. 119–121; S. Zabłocki, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba karna*, „Palestra” 1999, nr 7–8, s. 152–153; K. Daszkiewicz, *Przestępstwa popełniane z przemocą w świetle przepisów Kodeksu karnego z 6 czerwca 1997 r.*, „Palestra” 2000, nr 2–3, s. 44–46; P. Daniluk, *Przestępstwa podobne w polskim prawie karnym*, Warszawa 2013, s. 215–216.

³ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 139–140; M. Melezini, A. Sakowicz, *Środek karny w postaci obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu (art. 39 pkt 2b k.k.)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2008, nr 2, s. 205; A. Sakowicz, w: *System Prawa Karnego. Kary i inne środki reakcji prawnokarnej*, red. M. Melezini, t. 6, Warszawa 2016, s. 637, 657; M. Leciak, *Nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym*, w: *Leksykon prawa karnego – część ogólna. 100 podstawowych pojęć*, red. P. Daniluk, Warszawa 2011, s. 215; Z. Sienkiewicz, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2014, s. 190; W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2014, s. 450; A. Pilch, w: *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015, s. 327–329; M. Szewczyk, W. Górski, w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116*, t. I, cz. 1, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, s. 799; D. Szeleszczuk, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2019, s. 414; W. Zalewski, w: *Kodeks karny. Część ogólna*,

„przestępstwa popełnione z użyciem przemocy”, przez co wskazał na kategorie rodzajowe przestępstw, do których znamion należy użycie przemocy, a nie na sposób działania, który mógłby dotyczyć jakiegokolwiek przestępstwa⁴.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 31 marca 2021 r., I KZP 7/20 (OSNK 2021, nr 6, poz. 23) uznał, że: Przestępstwem z użyciem przemocy w rozumieniu art. 41a § 1 k.k. jest każde przestępstwo, które faktycznie popełnione zostało z użyciem przemocy, przy czym użyte w tym przepisie słowo „przemoc” obejmuje zarówno przemoc fizyczną, jak i psychiczną. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego jest trafne⁵, chociaż co do pojęcia przemocy spotkało się z krytyką⁶. Zdaniem tego organu z literalnego brzmienia art. 41a § 1 k.k. wynika niewątpliwie, iż użyte w nim sformułowanie „przestępstwo z użyciem przemocy” oznacza każde przestępstwo, które popełniono z użyciem przemocy, a zatem nie tylko takie, które opisano w ustawie jako popełnione z użyciem przemocy. Argument ten jest o tyle nietrafny, bowiem właśnie jego treść językowa doprowadziła do rozbieżności co do jego rozumienia. Za objęciem zakresem zwrotu: „Przestępstwem z użyciem przemocy” nie tylko przestępstw, do których znamion należy przemoc, przemawiają wykładnia teleologiczna i wykładnia systemowa.

Przestępstwa, za które dopuszczalne jest orzeczenie tego środka, wskazują, że jego celem jest zapobieganie przestępczości pedofilskiej oraz przestępczości z użyciem przemocy, a także ochrona osób pokrzywdzonych. Jest logiczne, że skoro jego orzeczenie jest dopuszczalne w razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego lub inne przestępstwo przeciwko wolności oraz w razie skazania za umyślne przestępstwo z użyciem przemocy, w tym przemocy przeciwko osobie najbliższej, to środek ten orzeka się po to, by nie doszło ponownie do popełnienia takiego przestępstwa. Trafnie w doktrynie zauważa się, że: „Chodzi przecież o to, aby przeciwdziałać przemocy domowej i przemocy w rodzinie jako zjawisku rzeczywistemu, przynoszącemu lub mogącemu przynosić realne szkody. Tymczasem taka przemoc wiąże się nie tylko z popełnianiem przestępstw operujących znamieniem przemocy. Wręcz przeciwnie, istnieje wiele przestępstw, które w swoich znamionach nie stanowią *expressis verbis* o przemocy, a które są bardzo charakterystyczne dla zjawiska przemocy domowej i przemocy w rodzinie. Najbardziej jaskrawym tego przykładem są przestępstwa z art. 207 k.k.”⁷.

Analogiczne pojęcie zawarte jest w art. 115 § 3 k.k. i Sąd Najwyższy na gruncie tego przepisu zasadnie przyjął, że: „Przepis art. 115 § 3 KK, stanowiąc, że przestępstwami podobnymi są m.in. przestępstwa z zastosowaniem przemocy lub groźby jej użycia, nie wymaga, aby porównywane przestępstwa były przestęp-

Komentarz do art. 32–116, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, t. I, Warszawa 2021, s. 766–767; K. Lipiński, w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, s. 379.

⁴ A. Marek, *Kodeks...*, op. cit., s. 139.

⁵ Stanowisko to aprobowała Z.B. Gądzik, *Glosa do uchwały SN z dnia 31 marca 2021 r., I KZP 7/20*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2021, nr 11, s. 74–82. Tak też A. Ziółkowska, w: *Kodeks...*, red. V. Konarska-Wrzošek, op. cit., s. 295–296.

⁶ P. Daniluk, *Glosa do tej uchwały*, OSP 2021, nr 11, s. 67–73.

⁷ P. Daniluk, *Glosa do w uchwały SN z dnia 31 marca 2021 r., I KZP 7/20*, OSP 2021, nr 11, s. 70.

stwami, do których ustawowych znamion należy stosowanie przemocy lub groźby jej użycia. Należy zatem przyjmować podobieństwo przestępstw także wtedy, gdy zastosowana przemoc lub groźba jej użycia pozostają poza zakresem znamion popełnionych przestępstw, ale faktycznie zostały one zrealizowane w warunkach wystąpienia takiego sposobu działania, który powinien być objęty opisem przypisanego sprawcy czynu⁸.

Co do drugiego zagadnienia, Sąd Najwyższy wskazał, że ustawodawca, wprowadzając do art. 41a § 1 k.k. przesłankę orzekania środków karnych w postaci skazania za umyślne przestępstwo z użyciem przemocy, nawiązał do kryminalistycznego, faktycznego rozumienia przemocy, a celem ustawy było objęcie zakresem środka karnego obydwu rodzajów przemocy, tj. fizycznej i psychicznej. W doktrynie wskazuje się, że przemoc może przybrać postać przymusu fizycznego (*vis absoluta*), a także przymusu psychicznego (*vis compulsiva*)⁹. W literaturze przez przemoc psychiczną rozumie się słowne lub niewerbalne groźby użycia przemocy wobec pokrzywdzonego lub tego, co do niego należy, która może przejawiać się w zastraszaniu, poniżaniu, szantażowaniu, wyśmiewaniu poglądów, stałej krytyce, izolacji społecznej, domaganiu się posłuszeństwa, ograniczaniu snu i pożywienia, wyzywaniu, poniżaniu, upokarzaniu lub zawstydzaniu¹⁰.

Za tak szerokim rozumieniem przemocy przemawia – podnoszony w literaturze – argument, że jest to jeden z najczęściej występujących przejawów przemocy, a celem wprowadzenia regulacji kryminalizujących zachowania związane z jej użyciem było m.in. przeciwdziałanie takim zachowaniom¹¹.

Ze względu na odmienność terminologiczną przy interpretacji pojęcia „prze­stępstwo z użyciem przemocy” nie można odwołać się do definicji przemocy w rodzinie zawartej w art. 2 pkt 2 ustawy z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie¹², według której przez przemoc w rodzinie należy „rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, netykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu

⁸ Uchwała SN z dnia 23 października 2002 r., I KZP 33/02, OSNKW 2002, nr 11–12, poz. 93 z uwagami częściowo krytycznymi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego wykonawczego, prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń za 2002 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2003, nr 1, s. 76–80.

⁹ T. Bigoszewski, *Przemoc jako znamię strony przedmiotowej*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 1997, nr 2, s. 31–34; M. Wysocki, *Przemoc wobec osoby w rozumieniu art. 191 k.k.*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 3, s. 60–65. Tak też uchwała SN z dnia 10 grudnia 1998 r., I KZP 22/98, OSNKW 1999, nr 1–2, poz. 2, wraz z glosami: A. Zolla, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1999, nr 5, s. 242–244; W. Cieślaka, „Przegląd Sądowy” 1999, nr 10, s. 141–145; J. Kuleszy, „Palestra” 1999, nr 5–6, s. 191–193; uchwała SN z dnia 18 listopada 1997 r., I KZP 31/97, OSNKW 1998, nr 1–2, poz. 2.

¹⁰ A. Bojkowska, *Wybrane przestępstwa związane z problematyką przemocy w rodzinie*, w: *Problematyka przemocy w rodzinie*, E. Kowalewska-Borys, Warszawa 2012, s. 43; J. Rudniański, *Klasyfikacja, źródła i oceny przemocy w stosunkach międzyludzkich. Zarys ogólny*, w: *Przemoc w życiu codziennym*, red. B. Hołyst, Warszawa 1997, s. 15 i n.

¹¹ Z.B. Gądzik, *Glosa...*, op. cit., s. 75–76.

¹² Dz.U. z 2021 r., poz. 1219.

fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”. W definicji tej nie jest określona przemoc, a przemoc w rodzinie. Zasadnie zatem w literaturze twierdzi się, że definicja ta nie ma zastosowania w Kodeksie karnym¹³.

2. ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA ZŁOŻENIE FAŁSZYWYCH ZEZNAŃ Z OBAWY PRZED GROŻĄCĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ KARNA (ART. 233 § 1A K.K.)

Ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw¹⁴ został dodany do art. 233 k.k. § 1a przewidujący karę pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 za czyn polegający na zeznaniu nieprawdy lub zatajeniu prawdy przez świadka z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu. Jednocześnie został zmieniony art. 233 § 3 k.k., który obecnie przewiduje niepodleganie karze w wypadku, gdy składający fałszywe zeznanie nie wiedział o prawie odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytania. Przestępstwo określone w art. 233 § 1a k.k. jest typem uprzywilejowanym przestępstwa¹⁵ w stosunku do określonego w art. 233 § 1 k.k., a okolicznością przemawiającą za łagodniejszym ukaraniem sprawcy jest obawa przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

W uzasadnieniu projektu tej ustawy podkreśla się, że: „Zmiana w zakresie art. 233 k.k. ma na celu zwiększenie stopnia ochrony wymiaru sprawiedliwości przed wprowadzaniem w błąd organów procesowych w wyniku składania fałszywych zeznań lub fałszywych opinii. Zeznania świadków i opinie biegłych są to podstawowe źródła dowodowe. Wprowadzenie w błąd organów wymiaru sprawiedliwości może zakończyć postępowanie wyrokiem oczywiście niesprawiedliwym, i to zarówno poprzez skazanie osoby niewinnej, jak i brak skazania osoby winnej. Jednocześnie k.p.k. przewiduje wystarczające gwarancje prawa do obrony przewidzianego w art. 6 EKPCZ i art. 42 ust. 2 Konstytucji. W szczególności realizacji gwarancji należy upatrywać w prawie do odmowy zeznań i prawie do odmowy odpowiedzi na pytanie, o którym mowa w art. 182 i art. 183 k.p.k. Skorelowane z tym polskiej doktrynie pojawiły się poglądy odmienne, zgodnie z którymi szerokie prawo do obrony wynika bezpośrednio z Konstytucji i przynajmniej potencjalnemu oskarżonemu nielimitowane prawo do kłamstwa. Poglądy te są nieuzasadnione i prowadzą do uznania, że zarówno art. 233 § 3 k.k., jak i art. 183 k.p.k. są pozbawione wartości normatywnej. Efektem takich poglądów jest obecność w judykaturze wypowiedzi utożsamiających prawo do obrony z prawem do wprowadzenia w błąd organów procesowych w zakresie wykraczającym poza stosowanie instytucji procesowych. W celu rozstrzygnięcia tego rodzaju wątpliwo-

¹³ S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 107.

¹⁴ Dz.U. z 2016 r., poz. 437, dalej cyt. jako nowela z 2016 r.

¹⁵ Postanowienie SN z dnia 15 stycznia 2020 r., I KZP 10/19, OSNKW 2020, nr 1, poz. 1; M. Budyn-Kulik, *Kilka uwag o przestępstwie z art. 233 k.k. (składanie fałszywych zeznań) po nowelizacji z 11 marca 2016 r.*, „Annales UMCS” 2016, nr 1, s. 26.

ści i interpretacji mających negatywne konsekwencje dla pewności prawnej i skuteczności wymiaru sprawiedliwości projektodawca zdecydował się jednoznacznie uznać zachowanie uczestnika postępowania, polegające na świadomym składaniu fałszywych zeznań i wprowadzania w błąd organu procesowego, pomimo pouczenia go o prawie do odmowy składania zeznań lub odpowiedzi na pytania, za czyn zabroniony jako przestępstwo. Znalazło to wyraźne odzwierciedlenie normatywne w postaci zamieszczenia odrębnego przepisu art. 233 § 1a k.k., przewidującego odpowiedzialność karną w takich wypadkach¹⁶.

Te motywy zmiany treści art. 233 k. k. nie pozostawiają wątpliwości, że ich celem było zdezasuowanie dotychczasowych wypowiedzi Sądu Najwyższego przeciwstawiających się pociąganiu do odpowiedzialności za złożenie fałszywych zeznań osób, które uczyniły to z obawy przed grożącą im odpowiedzialnością karną.

Na tle stanu prawnego sprzed tej nowelizacji w judykaturze przyjmowano, że nie może ponosić odpowiedzialności karnej za przestępstwo z art. 233 § 1 k.k. osoba, która została wprawdzie przesłuchana w charakterze świadka, ale z uwagi na fakt, że jest ona sprawcą czynu, powinna być przesłuchana w charakterze podejrzanego¹⁷. Ówczesnie art. 233 § 3 k.k. stanowił, że nie podlegał karze, kto, nie wiedząc o prawie odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytania, składał fałszywe zeznanie z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu¹⁸.

Sąd Najwyższy twierdził, że:

– „Nie jest dopuszczalne skazanie sprawcy fałszywych zeznań za przestępstwo określone w art. 247 § 1 (ob. – art. 233 §1a – uwaga R.A.S.) k.k., jeżeli w postępowaniu karnym, w którym występował jako oskarżony, złożył je uprzednio w charakterze świadka co do okoliczności związanych z zarzucanym mu czynem”¹⁹;

¹⁶ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 207) (dostęp: 29.12.2021).

¹⁷ W doktrynie na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r. prezentowano pogląd, że z niekaralności za podanie organowi postępowania nieprawdziwych faktów powinni korzystać także faktyczni sprawcy występujący na danym etapie sprawy jedynie jako świadkowie (M. Cieślak, *Przesłuchanie osoby podejrzanej o udział w przestępstwie, która nie występuje w charakterze oskarżonego*, „Państwo i Prawo” 1964, nr 5–6, s. 864).

¹⁸ W doktrynie przepis ten traktowano jako regulujący „mały” stan wyższej konieczności fałszywych zeznań (A. Wąsek, *Stan wyższej konieczności w procesie karnym*, w: *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności, Księga ku czci Profesora Stanisława Waltośa*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000, s. 299).

¹⁹ Uchwała SN z dnia 20 czerwca 1991 r., I KZP 12/91, OSNKW 1991, nr 10–12, poz. 46 z głosami aprobującą Z. Kwiatkowskiego, „Przegląd Sądowy” 1992, nr 7–8, s. 134; częściowo krytycznymi L.K. Paprzyckiego, „Palestra” 1992, nr 1–2, s. 95 i n.; A. Wąska, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1992, nr 3–4, s. 73–78 oraz uwagami aprobującymi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za lata 1991–1993*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1994, nr 3–4, s. 96–97 i Z. Dody, J. Grajewskiego, *Węzłowe problemy postępowania karnego w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego za lata 1991–1994, Cz. I*, „Przegląd Sądowy” 1992, nr 7–8, s. 29; wyrok SN z dnia 6 września 2005 r., WK 18/05, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 1612; wyrok SN z dnia 24 kwietnia 2007 r., IV KK 127/07, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 2007, nr 9, poz. 6; wyrok SA w Łodzi z dnia 19 czerwca 2001 r., II AKA 74/01, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 2002, nr 9, poz. 22.

– „Nie ponosi odpowiedzialności karnej na podstawie art. 233 § 1 k.k. osoba, która przesłuchana została w charakterze świadka wbrew wynikającemu z art. 313 § 1 k.p.k. nakazowi przesłuchania jej jako podejrzanego”²⁰;

– „Nie popełnia przestępstwa fałszywych zeznań (art. 233 § 1 k.k.) kto umyślnie składa nieprawdziwe zeznania dotyczące okoliczności mających znaczenie dla realizacji jego prawa do obrony (art. 6 k.p.k.)”²¹.

Słusznie zwracano uwagę, że realizacja przysługującego oskarżonemu prawa do obrony, gwarantowanego przez Konstytucję RP, wiążące Polskę konwencje międzynarodowe, jak również liczne przepisy Kodeksu postępowania karnego, w tym art. 6, art. 74 § 1 i art. 175 § 1 k.p.k., z którego korzysta w całym postępowaniu karnym, nie pozwala na uznanie za przestępstwo działania w granicach tego prawa. Granice te muszą obejmować przy tym całokształt wyjaśnień i zeznań składanych przez oskarżonego w toku prowadzonego w jego sprawie postępowania karnego, nie wyłączając także wstępnej fazy, w której był on jeszcze przesłuchiwany w charakterze świadka²². Wyłączenie bezprawności złożenia fałszywych zeznań – jak trafnie podkreśla się w doktrynie – obejmowało każde zeznania, o ile dotyczyły one okoliczności mających istotne znaczenie dla ustalenia odpowiedzialności „obecnego”, „byłego” lub „przyszłego” oskarżonego (podejrzanego)²³. Zasadnie Sąd Najwyższy podkreślał, że: „Wyłączenie odpowiedzialności karnej z art. 233 § 1 k.k. dotyczy również takiej osoby, która złożyła fałszywe zeznania, bądź zataiła prawdę, co do okoliczności związanych z popełnieniem czynu zabronionego, którego nigdy w dalszym postępowaniu osobie tej nie zarzucono, ani też nie zajęto

²⁰ Uchwała SN z dnia 26 kwietnia 2007 r., I KZP 4/07, OSNKW 2007, nr 6, poz. 45 z glosami krytyczną M. Warchoła, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2007, nr 3, s. 110–119; częściowo krytyczną R.A. Stefańskiego, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 3, s. 191–195; M. Siwka, „Przegląd Sądowy” 2008, nr 3, s. 131; J. Potulskiego, „Gdańskie Studia Prawnicze. Przegląd Orzecznictwa” 2008, nr 3, s. 111–116; i uwagami aprobusyjnymi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń za 2007 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2008, nr 1, s. 138–145.

²¹ Uchwała SN z dnia 20 września 2007 r., I KZP 26/07, OSNKW 2007, nr 10, poz. 71 z glosami częściowo krytyczną R. Kmiecika, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 12, s. 161–166; aprobusyjnymi M. Filara, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 4, s. 307–309; A. Lacha, LEX/el. nr 200883583; S. Stopyły, „Monitor Prawniczy” 2008, nr 15, s. 834; oraz uwagami częściowo krytycznymi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń za 2007 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2008, nr 1, s. 145–147; postanowienie SN z dnia 22 września 2008 r., IV KK 241/08, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 2009, nr 2, poz. 6; wyrok SN z dnia 9 lutego 2004 r., V KK 194/03, OSNKW 2004, nr 4, poz. 42 z glosą aprobusyjną M. Szewczyk, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2004, nr 12, s. 681–683 i uwagami A. Błachnio-Parzych, M. Hudzika, J. Pomykały, *Przegląd glos krytycznych do orzeczeń Izby Karnej i Izby Wojskowej Sądu Najwyższego z zakresu prawa karnego materialnego, opublikowanych w okresie od kwietnia 2004 roku do marca 2005 roku*, „Palestra” 2005, nr 7–8, s. 276–278; wyrok SN z dnia 12 lutego 2009 r., III KK 339/08, LEX nr 486545; wyrok SN z dnia 30 czerwca 2009 r., V KK 25/09, LEX nr 512071; wyrok SN z dnia 17 października 2012 r., IV KK 99/12, LEX nr 1231601; wyrok SN z dnia 22 listopada 2012 r., V KK 265/12, LEX nr 1231653; wyrok SN z dnia 21 listopada 2014 r., III KK 348/14, LEX nr 1545153.

²² Postanowienie SN z dnia 22 września 2008 r., IV KK 241/08, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 2009, nr 2, poz. 6.

²³ L.K. Paprzycki, *Glosa do uchwały SN z dnia 20 czerwca 1991 r.*, I KZP 12/91, „Palestra” 1992, nr 1–2, s. 95 i n.

żadnego innego stanowiska procesowego w postępowaniu przygotowawczym co do tego czynu, chociaż istniały ku temu podstawy”²⁴.

Przejawem prawa do nieoskarżania samego siebie, wynikającego z prawa do obrony, jest również bezkarność składania fałszywych zeznań w takim zakresie, w jakim miałyby one dotyczyć okoliczności faktycznych mogących świadczyć o odpowiedzialności karnej osoby przesłuchiwanej. Zwracano uwagę, że w wypadkach, gdy według przepisów prawa procesowego dana osoba powinna być uznana za stronę postępowania, ze względu na konieczność zapewnienia jej jak najszerzych uprawnień w procesie, należy przyjąć, że stroną tą staje się z chwila, gdy przemawia za tym stan dowodów, a nie dopiero wówczas, gdy dowody te zostaną przez organ przetworzone na odpowiednie decyzje czy czynności. Mimo wadliwego określenia roli procesowej, występuje już podejrzany i nie ma zasadniczo różnicy z punktu widzenia jego odpowiedzialności za przestępstwo fałszywych zeznań, czy jest to podejrzany *de iure*, czy *de facto*. W związku z tym o wyłączeniu odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie w takiej sytuacji decyduje fakt, że osoby rzeczywiście podejrzewanej nie można uznać za podmiot tego przestępstwa²⁵.

Prezentowano też pogląd, że świadek ponosi odpowiedzialność karną za składanie fałszywych zeznań wtedy, gdy – mimo pouczenia go o tym uprawnieniu – jednak złożył kłamliwe zeznania²⁶. Argumentowano tym, że jeżeli taki świadek nie jest faktycznym sprawcą przestępstwa, to odpowiada na podstawie art. 233 § 1 k.k., albowiem złożył fałszywe zeznanie jako świadek, a gdy jest faktycznym sprawcą przestępstwa, to uznanie, że miał uprawnienie do kłamstwa, wiąże się niewątpliwie z uznaniem jego sprawstwa co do czynu, na okoliczności, na które wcześniej zeznawał. Uznanie jego winy zaś może wynikać wyłącznie z prawomocnego orzeczenia sądu w tej kwestii (art. 42 ust. 3 Konstytucji). Jednocześnie wskazywano, że w takiej sytuacji brakuje podstaw do różnicowania pozycji faktycznych sprawców przestępstw od osób, które nie będąc faktycznymi sprawcami, składają fałszywe zeznania²⁷.

²⁴ Wyrok SN z dnia 6 września 2005 r. – WK 18/05, w: W. Marcinkowski, *Wybrane orzeczenia Izby Wojskowej Sądu Najwyższego wydane w 2005 roku wskutek rozpoznania kasacji*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2006, nr 1, s. 71.

²⁵ D. Gruszecka, *Zasięg prawa do obrony w kontekście odpowiedzialności za fałszywe zeznania*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2010, nr 2, s. 147.

²⁶ Z. Młynarczyk, *Fałszywe zeznania w polskim prawie karnym*, Warszawa 1971, s. 153–154; S. Pałka, *Glosa do wyroku SN z dnia 9 lutego 2004 r.*, „Monitor Prawniczy” 2006, nr 16, s. 891; A. Wąsek, *Glosa do uchwały SN z dnia 20 czerwca 1991 r.*, I KZP 12/91..., op. cit., s. 73–78; M. Warchoł, *Glosa do uchwały SN Izba Karne z dnia 26 kwietnia 2007 r.*, I KZP 4/07, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2007, nr 3, s. 113–115; G. Krysztofiuk, *Prawo do obrony osoby podejrzanej oraz faktycznie podejrzanego – uwagi na tle uchwał Sądu Najwyższego z 26.4.2007 r. (I KZP 4/07) oraz z 20.9.2007 r. (I KZP 26/07)*, w: *Problemy prawa polskiego i obcego w ujęciu historycznym, praktycznym i teoretycznym. Część druga*, red. B.T. Bieńkowska, D. Szafranski, Warszawa 2009, s. 166–169, 175–178; D. Czerniak, W. Jasiński, *Pouczenia osoby podejrzanej oraz podejrzanego o uprawieniach i obowiązkach procesowych po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2015, t. 100, s. 57; A. Jaskuła, *Zasada nemo se ipsum accusare tentur a odpowiedzialność za składanie fałszywych zeznań*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2012, nr 2, s. 5–18.

²⁷ J. Czabański, M. Warchoł, *Prawo do milczenia czy prawo do kłamstwa*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 12, s. 49.

W judykaturze po noweli z 2016 r. prezentowane są także przeciwstawne stanowiska. Przyjmuje się, że: „Zachowanie sprawcy składającego fałszywe zeznania (art. 233 § 1 k.k.) w obawie przed grożącą mu odpowiedzialnością karną, które do tej chwili traktowane było jako kontratyp działania w ramach prawa do obrony, zostało stypizowane jako uprzywilejowany typ przestępstwa określony w art. 233 § 1a k.k.²⁸”. W uzasadnieniu tego poglądu podkreśla się, że prawo do obrony nie jest gwarancją o charakterze absolutnym, o czym świadczy art. 74 §2 k.p.k., pozwalający na uzyskanie od oskarżonego dowodów także świadczących na jego niekorzyść, m.in. przez dokonanie oględzin zewnętrznych ciała. Priorytetowe znaczenie zatem nadano wartości, jaką jest dobro wymiaru sprawiedliwości, podkreślając, że w świetle *ratio legis* art. 233 § 1a k.k. funkcjonujące wcześniej kontratypy w zakresie prawa do obrony w nowym stanie prawnym straciły rację bytu.

Dopuszcza się odpowiedzialność osoby przesłuchiwanego w charakterze świadka, która z obawy o narażenie samego siebie na odpowiedzialność karną, zeznaje nieprawdę w odniesieniu do tych okoliczności, których treść nie jest związana ze sprawstwem czynu i potencjalną własną odpowiedzialnością karną przesłuchiwanego²⁹.

Podobnie przedstawia się ta kwestia w literaturze. Twierdzi się, że świadek podlega odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań, nawet jeśli jest sprawcą czynu, którego dotyczy dane postępowanie lub inne, a tym samym poprzez dodanie § 1a do art. 233 k.k., zdezaktualizowały dotychczasowe wypowiedzi w judykaturze, o których jest mowa wyżej. Zachowanie sprawcy składającego fałszywe zeznania z obawy przed grożącą mu odpowiedzialnością karną, które do tej chwili traktowane było jako kontratyp działania w ramach prawa do obrony, jest stypizowane jako uprzywilejowany typ przestępstwa określony w art. 233 §1a k.k.³⁰ Uznaje się, że art. 233 §1a k.k. rozstrzyga konflikt pomiędzy prawem do obrony a zapewnieniem prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, w postaci karalności przestępstwa składania fałszywych zeznań, na płaszczyźnie wymiaru kary, gdyż przepis ten konstytuuje łagodniejsze granice sądowego wymiaru kary, a nadto za jego stosowaniem przemawia także treść art. 233 § 3 k.k.³¹

²⁸ Postanowienie SN z dnia 15 stycznia 2020 r., I KZP 10/19, OSNKW 2020, nr 1, poz. 1 z głosami A. Jezuska, „Prokuratura i Prawo” 2021, nr 1, s. 121–135; A. Dziergawki, „Przegląd Sądowy” 2020, nr 7–8, s. 186–194; oraz uwagami krytycznymi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego i procesowego za 2020 rok*, „Ius Novum” 2021, nr 3, s. 105–107.

²⁹ Wyrok SN z dnia 17 lutego 2021 r., IV KK 287/20, LEX nr 3268018; postanowienie SN z dnia 10 grudnia 2020 r., I KK 58/19, OSNK 2021, nr 2, poz. 8 z głosem aprobującą J. Potulskiego, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2021, nr 12, s. 55–62.

³⁰ L. Tyszkiewicz, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar Warszawa 2016, s. 1402; W. Zalewski, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Art. 222–316*, t. II, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, s. 204; M.J. Szewczyk, *Zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą sprawcy lub jego najbliższemu (art. 233 § 1a KK)*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 9, s. 127–155; M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019, s. 780; A. Herzog, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020, s. 1644; I. Zgoliński, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2020, s. 1141–1142.

³¹ P. Nowak, *Definicja podejrzanego i oskarżonego a konstytucyjne prawo do obrony*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2016, nr 4, s. 81.

Wyłącza się jego stosowanie w stosunku do świadków, którzy zeznają fałszywie z obawy przed własną odpowiedzialnością karną. Argumentuje się, że prawo do obrony jako mające umocowanie w art. 42 ust. 2 Konstytucji RP nie może być ograniczone w drodze ustawy³². Ograniczenie prawa do obrony jedynie do prawa do milczenia, nie stanowi jego pełnej realizacji³³. Tym samym ogranicza się stosowanie art. 233 § 1a k.k. do tylko świadków, którzy składają fałszywe zeznania z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą ich najbliższym.

Zawęża się wyłączenie stosowania art. 133 § 1 k.k. tylko do sytuacji przesłuchania świadka, co do którego zachodzą już okoliczności do postawienia mu zarzutów, a tym samym przesłuchania go jako podejrzanego. Przesłuchanie takiej osoby w charakterze świadka bowiem jest od samego początku czynnością sprzeczną z prawem. Świadek ponosi odpowiedzialność za złożenie fałszywych zeznań jedynie w sytuacji, gdy w czasie jego przesłuchania nie istniał materiał pozwalający na postawienie mu zarzutów³⁴.

Nietrafnie uważa się, że art. 233 § 1a k.k. obejmuje składanie fałszywych zeznań wyłącznie przez działanie w postaci zeznawania nieprawdy. Zatajenie prawdy polegające na braku udzielenia pewnych informacji, to skoro i w art. 233 § 1a k.k., i w art. 183 § 1 k.p.k. chodzi o taką samą sytuację motywacyjną – obawę przed odpowiedzialnością karną, świadek korzysta z zagwarantowanego mu przez normę prawa karnego procesowego prawa i jego zachowanie mieści się w ramach kontratypu działania w ramach uprawnień lub obowiązków³⁵.

Sąd Najwyższy, rozstrzygając ten problem w uchwale składu 7 sędziów z dnia 9 listopada 2021 r., I KZP 5/21 (LEX nr 3253397), uznał, że: Nie popełnia przestępstwa z art. 233 § 1a k.k. świadek składający fałszywe zeznanie z obawy przed grożącą mu odpowiedzialnością karną, jeśli – realizując prawo do obrony – zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, nie wyczerpując jednocześnie swoim zachowaniem znamion czynu zabronionego określonego w innym przepisie ustawy. Uchwale została nadana moc zasady prawnej. Pogląd ten jest słuszny i wcześniej był wyrażony w literaturze³⁶. Odmienne zapatrywanie sprowadzałoby się do przesłucha-

³² Sz. Tarapata, P. Zakrzewski, *Czy to koniec sporu dotyczącego kwestii ponoszenia odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań przez sprawcę uprzednio popełnionego przestępstwa? Rzecz o wykładni znamion typu czynu zabronionego z art. 233 § 1a k.k.*, w: *Zmodyfikowane typy przestępstw w teorii i praktyce prawa karnego*, red. J. Giezek, J. Brzezińska, Warszawa 2017, s. 374–418; K. Wiak, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2019, s. 1219–1220.

³³ G. Jędrzejewski *Odpowiedzialność karna świadka za niektóre przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 2, s. 74.

³⁴ J. Kluza, *Analiza odpowiedzialności karnej świadka będącego sprawcą czynu zabronionego za fałszywe zeznania (art. 233 § 1a k.k.) na tle regulacji prawnomiędzynarodowych*, „Transformacje” 2021, nr 2, s. 111.

³⁵ M. Budyn-Kulik, *Kilka uwag...*, op. cit., s. 27.

³⁶ O. Górniok, w: O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Gdańsk 2005, s. 291; J. Piórkowska-Flieger, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2006, s. 453; W. Cieślak, *Brak lojalności organu procesowego jako okoliczność wyłaczająca odpowiedzialność karną za złożenie fałszywych zeznań*, w: *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Prof. B. Kunickiej-Michalskiej*, red. J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński, Warszawa 2008, s. 331–332;

nia osoby w charakterze świadka, mimo dowodów wskazujących na możliwość postawienia jej zarzutu popełnienia przestępstwa w dalszej fazie śledztwa lub dochodzenia. Słusznie w literaturze podkreśla się, że faktycznie podejrzany, którego przesłuchuje się w charakterze świadka zamiast w charakterze podejrzanego, w warunkach naruszenia lub świadomego nadużycia prawa, w sferze konsekwencji prawno-karnych (art. 233 § 1 k.k.), nie może być traktowany jako świadek³⁷. Ponadto przeciwne rozwiązanie prowadziłoby do uznania, że można być świadkiem we własnej sprawie³⁸. Zakaz przesłuchiwanie oskarżonego w jego własnej sprawie w charakterze świadka wynika z samej istoty prawa oskarżonego do obrony i z jego procesowych gwarancji³⁹. Nadanie takiej osobie statusu świadka w istocie zmierza do uzyskania dowodów przeciwko niemu, a tym samym zmusza się ją do złożenia fałszywych zeznań, o ile nie chce się obciążać.

Stawia to tę osobę w trudnej sytuacji, gdyż z jednej strony składa zeznanie pod rygorem odpowiedzialności karnej za zeznanie lub zatajenie prawdy i naraża się na odpowiedzialność karną z art. 233 § 1a k.k., a z drugiej powiedzenie prawdy może spowodować pociągnięcie jej do odpowiedzialności za przestępstwo będące przedmiotem postępowania.

Jest to sytuacja niezgodna z założeniami demokratycznego państwa prawnego. Trafnie Sąd Najwyższy ostrzega, że: „Nie należy nikogo stawiać w położeniu przymusowym, w którym musi albo zeznawać nieprawdę lub zatajać prawdę, albo zeznając prawdę, obciążyć siebie lub osobę dla siebie najbliższą”⁴⁰. Słusznie w doktrynie akcentuje się, że: „Powołanie się na prawo odmowy odpowiedzi na pytania jest swoistym przyznaniem się świadka do winy i wymaga z jego strony sporej dozy odwagi cywilnej, i chyba nie tylko cywilnej”⁴¹. Świadek taki może obawiać się, że odmowa odpowiedzi na pytanie może świadczyć o jego winie. Zasadnie w literaturze zauważa, że przepis art. 183 § 1 k.p.k. nie gwarantuje takiemu świadkowi prawa do milczenia i stawia go przed dylematem: odmówić odpowiedzi na

A. Marek, *Kodeks...*, s. 518; B. Kunicka-Michalska, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 222–316*, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010, s. 206; K. Gajowniczek-Pruszyńska, P. Karlik, *Granice prawa do obrony z perspektywy art. 233 § 1a Kodeksu karnego – rozważania na tle postanowienia Sądu Najwyższego z 15.01.2020 (I KZP 10/19)*, „Palestra” 2020, nr 6, s. 161–175; A. Dziergawka, *Glosa do postanowienia SN z 15.01.2020 I KZP 10/19...*, op. cit., s. 186–192; A. Jezusek, *Glosa do postanowienia SN z dnia 15 stycznia 2020 r., sygn. I KZP 10/19...*, op. cit., s. 121–134; M. Szewczyk, W. Zontek, A. Wojtaszczyk, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 212–277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll, t. II, Warszawa 2017, s. 315; M. Basa, K. Jarzabek, *Składanie fałszywych zeznań przez sprawcę przestępstwa z obawy przed grożącą mu odpowiedzialnością karną I KZP 10/19*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 22.

³⁷ R. Kmiecik, *Glosa do uchwały SN z dnia 20 września 2007 r., I KZP 26/07*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 12, s. 161.

³⁸ W doktrynie odrzuca się taką możliwość (B. Kunicka-Michalska, w: *System prawa karnego. O przestępstwach w szczególności*, t. IV, Cz. II, red. I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1989, s. 667; eadem, *Przestępstwa przeciwko ochronie informacji i wymiarowi sprawiedliwości. Rozdział XXX i XXXIII Kodeksu karnego. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 65.

³⁹ Wyrok SN z dnia 4 lipca 2000 r., WKN 12/00, LEX nr 438511.

⁴⁰ Wyrok SN z dnia 9 lipca 1997 r. – V KKN 318/96, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 1998, nr 3, poz. 10.

⁴¹ M. Cieślak, *Przesłuchanie osoby podejrzaney...*, op. cit., s. 865.

pytanie, w ten sposób zwracając uwagę organu procesowego na okoliczności, o istnieniu których wolałby nie wspominać, czy też zeznawać i narazić się na odpowiedzialność karną za fałszywe zeznanie. Ta wewnętrzna sprzeczność sprawia, że może ona mieć tylko „minimalne znaczenie praktyczne” i „jest dotknięta wadą wrodzoną, której nie jest w stanie uleczyć żadna kuracja”⁴². Ponadto trudno oczekiwać, że obawa przed odpowiedzialnością karną za fałszywe zeznania będzie w stanie zmusić sprawcę czynu zabronionego do przełamania naturalnego instynktu samozachowawczego i wyjawienia prawdy pogarszającej jego pozycję z punktu widzenia odpowiedzialności za przestępstwo, w odniesieniu do którego jest ona bliższa i bardziej realna niż prawdopodobieństwo odległego w czasie skazania za fałszywe zeznania⁴³. Rację ma Sąd Najwyższy, że: „Utrzymywanie, że uprawnienie określone w art. 183 § 1 k.p.k. stwarza w takim wypadku szansę realizacji prawa do obrony i zasady *nemo tenetur* byłoby przejawem hipokryzji i lekceważenia instytucji procesowych”⁴⁴. Ponadto trafnie wskazuje się, że odebranie takiej osobie możliwości obrony przy jednoczesnym zapewnieniu mu prawa do milczenia pozwalałoby w niektórych przypadkach traktować jego milczenie jako „nieme przyznanie się do winy”, co byłoby wypaczeniem zasady *nemo se ipsum accusare tenetur*⁴⁵. Nie bez kozery uznaje się, że pouczenie o treści art. 183 § 1 k.p.k. „niesie *summa summarum* więcej niebezpieczeństw niż korzyści i określa się go mianem *privilegium odiosum*”⁴⁶ i „samo powołanie się przez świadka na ten przepis wymaga sporej odwagi”⁴⁷ oraz może prowadzić do przyjęcia stanowiska, że „milczenie osoby oznacza fakt posiadania «czegoś na sumieniu» lub stanowić tzw. bierne przyznanie się do winy, gdyby osoba faktycznie podejrzana nie mogła realizować własnej obrony w inny sposób”⁴⁸.

Ponadto ochrona przed przymuszeniem do samooskarżenia przysługuje także osobom, wobec których użyto przymusu prawnego poza postępowaniem karnym w celu uzyskania informacji, które mogą być następnie wykorzystane w postępowaniu karnym⁴⁹. Bałamatne jest twierdzenie w uzasadnieniu projektu noweli

⁴² P. Sowiński, *Prawo świadka do odmowy zeznań w procesie karnym*, Warszawa 2004, s. 126.

⁴³ Z. Sobolewski, *Samooskarżenie w świetle prawa karnego (nemo ipsum accusare tenetur)*, Warszawa 1982, s. 52–53; M. Rusinek, O „prawie do kłamstwa”, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 4, s. 88.

⁴⁴ Uchwała SN z dnia 26 kwietnia 2007 r., I KZP 4/07, OSNKW 2007, nr 6, poz. 45; uchwała SN z dnia 20 września 2007 r., I KZP 26/07, OSNKW 2007, nr 10, poz. 71.

⁴⁵ M. Lipczyńska, R. Ponikowski, *Granice prawa oskarżonego do obrony*, „Palestra” 1978, nr 4, s. 10; R. Razowski, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2014, s. 777.

⁴⁶ K. Łojewski, *Instytucja odmowy zeznań w polskim procesie karnym*, Warszawa 1970, s. 145.

⁴⁷ P.K. Sowiński, *Prawo świadka do odmowy zeznań w procesie karnym*, Warszawa 2004, s. 126.

⁴⁸ A. Sakowicz, *Zasady prawdy materialnej a prawo do milczenia*, w: *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010, s. 659.

⁴⁹ M. Wąsek-Wiaderek, „*Nemo se ipsum accusare tenetur*” w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w: *Orzecznictwo sądowe w sprawach karnych. Aspekty europejskie i unijne*, red. L. Gardocki, J. Godyń, M. Hudzik, L.K. Paprzycki, Warszawa 2008, s. 181–198; M. Bielski, *Wyłączenie przestępności składania fałszywych zeznań w związku z przysługującym sprawcy czynu zabronionego prawem do obrony*, „Czasopismo |Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2011, nr 3, s. 73–75.

z 2016 r., że zmiana art. 233 k.k. nie prowadzi do kolizji z zasadą prawa do obrony, bowiem „skoro na gruncie art. 74 k.p.k. dopuszcza się sytuację, w której oskarżony jest źródłem pewnej wiedzy, nawet z jego punktu widzenia niekorzystnej, i – co więcej – może być fizycznie zmuszony do dostarczenia dowodów, to tym bardziej nie może zostać uznane za sprzeczne z omawianą zasadą postawienie go przed wyborem pomiędzy złożeniem prawdziwych wyjaśnień lub skorzystaniem z prawa do odmowy ich złożenia”. Zasadnie w doktrynie wskazuje się, że twierdzenie to opiera się na pewnym uproszczeniu, pomijającym w szczególności *ratio* ochrony przed samooskarżeniem⁵⁰.

W piśmiennictwie jako dodatkowy argument przywołuje się fakt, że art. 233 § 1a k.k. nie zawiera nowej treści normatywnej⁵¹.

Poza sporem jest niekaralność osoby przesłuchanej w charakterze świadka, która złożyła fałszywe zeznanie z obawy przed odpowiedzialnością karą grożącą jej lub jej najbliższemu, nie wiedząc o prawie odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytania, gdyż jest *expressis verbis* gwarantowana w art. 233 § 3 k.k. Z przepisu tego w drodze wniosku *a contrario* wynika, że odpowiada za złożenie fałszywych zeznań świadek, który wiedział o prawie nieodpowiadania na pytania, a w szczególności gdy był o tym prawie uprzedzony i złożył fałszywe zeznanie na okoliczności niewiążące się z zarzuconym mu później czynem⁵².

Sytuacja się komplikuje, gdy świadek nie został pouczony o tym, że może uchylić się od odpowiedzi zna pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, ale wiedział o tym.

W art. 233 § 3 k.k. jest mowa o posiadaniu przez świadka wiedzy, że jest uprawniony do odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytania, co prowadzi do wniosku, że nie jest istotne źródło tej wiedzy; może to być wiedza własna świadka lub może pochodzić z pouczenia przez organ procesowy. Nie jest oczywiste – wbrew twierdzeniom doktrynie⁵³ – że wystarczający jest sam fakt wiedzy o tym prawie, a obojętne jest, czy odbierający zeznanie pouczył go o prawie uchylenia się od odpowiedzi na pytania. Pouczenie bowiem świadka – zgodnie z art. 191 § 2 k.p.k. – o prawie do uchylenia się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, jest obligatoryjne. Artykuł 16 § 1 k.p.k. zaś wyraźnie stanowi, że jeżeli organ procesowy jest obowiązany pouczyć uczestników postępowania o ciążyących obowiązkach i przysługujących nim uprawnieniach,

⁵⁰ W. Hermeliński, B. Nita-Świątłowska, *Kilka uwag o prawie do obrony w związku z nowelizacją Kodeksu postępowania karnego z 2016 roku*, „Palestra” 2016, nr 9, s. 17.

⁵¹ P. Zagiczek, *Nowe typy uprzywilejowane przestępstw składamnia fałszywych zeznań i fałszywych opinii*, w: *Zmodyfikowane typy przestępstw w teorii i praktyce sądowej*, red. J. Giezek, J. Brzezińska, Warszawa 2017, s. 424–427.

⁵² Uchwała SN z dnia 20 czerwca 1991 r., I KZP 12/91, OSNKW 1991, nr 10–12, poz. 46; W. Cieślak, *Brak lojalności...*, op. cit., s. 332–333.

⁵³ Z. Młynarczyk, *Fałszywe zeznanie...*, op. cit., s. 153; O. Górniok, w: O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny...*, op. cit., s. 294; L. Tyszkiewicz, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. O. Górniok, Warszawa 2006, s. 754.

brak takiego pouczenia lub mylne pouczenie nie mogą wywoływać dla nich ujemnych skutków procesowych. Wprawdzie w art. 16 § 1 k.p.k. mowa jest o skutkach procesowych, lecz w drodze rozumowania *argumentum a minori ad maius* treść tego przepisu trzeba rozciągnąć także na skutki karnoprawne⁵⁴. Trafnie Sąd Najwyższy przyjął, że: „Niedopełnienie obowiązku pouczenia świadka o przysługujących mu uprawnieniach odmowy składania zeznań lub udzielenia odpowiedzi na poszczególne pytania, zgodnie z art. 233 § 3 k. k. i w przewidzianych tam sytuacjach, uchyla karalność fałszywych zeznań”⁵⁵.

Zasadnie w doktrynie zauważa się, że pouczenie faktycznego sprawcy jako świadka o tym prawie w miejsce przysługującego mu uprawnienia do odmowy składania wyjaśnień, oznaczałoby w praktyce uzyskanie przez organ ścigania informacji wynikającej z odmowy udzielenia odpowiedzi w sposób jawnie sprzeczny z regułami procesu⁵⁶. Słusznie zwraca się uwagę, że prawo do obrony nie może być przedmiotem wykładni ścieśniającej, inspirującej się wyłącznie wykładnią poszczególnych przepisów Kodeksu postępowania karnego⁵⁷.

Nie sposób nie zauważyć istotnego argumentu zawartego w zdaniu odrębnym sędziego M. Laskowskiego⁵⁸ o możliwości manipulacji statusem procesowym podmiotów postępowania karnego, w której rezultacie różne osoby w analogicznych sytuacjach mogą zostać potraktowane odmiennie. Jedna wobec przedstawienia jej zarzutów zostanie przesłuchana w charakterze podejrzanego i może odmówić składania wyjaśnień, a druga – na skutek decyzji o nieprzedstawieniu zarzutów – tylko jako świadek z obowiązkiem składania zeznań. Może to prowadzić w praktyce do nieuzasadnionych nierówności w traktowaniu sprawców przestępstwa ze względu na ich status procesowy⁵⁹.

Ponadto art. 42 ust. 2 Konstytucji RP gwarantuje każdemu, przeciwko komu jest prowadzone postępowanie karne, prawo do obrony, we wszystkich stadiach tego postępowania. Zasada prawa do obrony wyrażona art. 42 ust. 2 Konstytucji jest fundamentalną zasadą procesu karnego oraz elementarnym standardem demokratycznego państwa prawnego⁶⁰. Jest to prawo do ochrony jednostki przed wszelkimi ingerencjami w sferę wolności i praw, jakim zagraża bądź ze swej natury powoduje proces karny. Jest to zatem prawo do obrony człowieka, a nie

⁵⁴ R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń za 2007 r...*, op. cit., s. 139.

⁵⁵ Wyrok SN z dnia 3 czerwca 2002 r. – III KKN 342/99, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 2003, nr 5, poz. 2.

⁵⁶ A. Sakowicz, *Prawo do milczenia w polskim procesie karnym*, Białystok 2019, s. 239.

⁵⁷ M. Filar, *Glosa do uchwały SN z dnia 20 września 2007 r.*, I KZP 26/07, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 4, s. 309.

⁵⁸ Zdanie odrębne do postanowienia SN z dnia 15 stycznia 2020 r., I KZP 10/19, OSNKW 2020, nr 1, poz. 1.

⁵⁹ P. Kaczmar, B. Krzyżaniak, *Granice odpowiedzialności karnej za przestępstwo składania fałszywych zeznań, w interpretacji Sądu Najwyższego*, „Zeszyt Studentki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM” 2020, nr 1, s. 105.

⁶⁰ Wyrok TK z dnia 6 grudnia 2004 r., SK 29/04, OTK ZU 2004, nr 11/A, poz. 114; wyrok TK z dnia 19 marca 2007 r., K 47/05, OTK ZU 2007, nr 3/A, poz. 27.

jego roli czy statusu w procesie karnym⁶¹. Prawo do obrony przysługuje niezależnie od formalnego uzyskania statusu podejrzanego lub oskarżonego⁶². Trafnie Trybunał Konstytucyjny zauważa, że „art. 42 ust. 2 Konstytucji nie mógłby pełnić swej funkcji gwarancyjnej, jeśli termin «we wszystkich stadiach postępowania» byłby rozumiany jedynie literalnie, przez pryzmat tego, co ustawodawca aktualnie włączył w zakres postępowania karnego. Ustawodawca mógłby w ten sposób omijać gwarancje konstytucyjne, umożliwiając organom przeprowadzanie określonych czynności procesowych ingerujących w prawa i wolności jednostek jeszcze przed formalnym wszczęciem postępowania (...). Jest ono bowiem nie tylko fundamentalną zasadą procesu karnego, ale też elementarnym standardem demokratycznego państwa prawnego”⁶³. Ze względu na to, że prawo do obrony faktycznego sprawcy ma charakter konstytucyjny składającego fałszywe zeznanie z obawy przed odpowiedzialnością karną, wprowadzenie art. 233 § 1a k.k. jako aktu niższego rzędu nie może uchylić tego prawa⁶⁴. Słusznie zatem postuluje się pominięcie tego przepisu w zakresie, w jakim dotyczy składania fałszywych zeznań, z obawy przed odpowiedzialnością grożącemu jemu samemu⁶⁵.

Zgodnie z art. 14 ust. 3 lit. g Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych ONZ z dnia 19 grudnia 1966 r.⁶⁶, każda osoba oskarżona o popełnienie przestępstwa ma prawo, na zasadzie równości, do niezmuszania do zeznawania przeciwko sobie lub do przyznania się do winy. Przepis ten chroni każdego uczestnika postępowania karnego, który zobowiązany jest do składania oświadczeń procesowych – w tym i świadka – które w razie ujawnienia przestępstwa mogłyby narazić go na odpowiedzialność karną. Dotyczy więc potencjalnego podejrzanego jeszcze przed postawieniem mu jakiegokolwiek zarzutu, od momentu popełnienia czynu⁶⁷. Trafnie też Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał za „nielegalną próbę przesłuchania w charakterze świadka osoby, która z dotychczasowych działań organów może wnioskować, że złożone przez nią zeznania zostaną wykorzystane w przyszłości przeciwko niej samej”⁶⁸.

⁶¹ D. Dudek, *Konstytucyjna wolność człowieka a tymczasowe aresztowanie*, Lublin 1999, s. 202.

⁶² W. Wróbel, *Konstytucyjne prawo do obrony w perspektywie prawa karnego materialnego, w: Węzłowe problemy prawa karnego kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, red. V. Konarska-Wrzošek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz, Warszawa 2010, s. 225; A. Sakowicz, *Zakaz dowodowego wykorzystania wyjaśnień. Podejrzanego występującego bez obrońcy bądź pod nieobecność obrońcy*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2019, nr 1, s. 47.

⁶³ Wyrok TK z dnia 17 lutego 2004 r., SK 39/02, OTK-A 2004, nr 2, poz. 7.

⁶⁴ Sz. Tarapata, P. Zakrzewski, *Czy to koniec sporu...*, op. cit., s. 412–413.

⁶⁵ A. Jezusek, *Możliwość dezinformowania przez świadka organów postępowania w świetle prawa do obrony, zasady równości wobec prawa i zasady praworządności a realizacja znamion występku z art. 233 § 1a k.k.*, „Czasopismo Prawo Karno i Nauk Penalnych” 2018, nr 4, s. 142.

⁶⁶ Dz.U. z 1977 r., nr 38, poz. 167.

⁶⁷ Z. Sobolewski, *Samooskarżenie...*, op. cit., s. 11; P. Wiliński, *Zasada prawa do obrony w polskim procesie karnym*, Kraków 2006, s. 356.

⁶⁸ Wyrok ETPCz z dnia 20 października 1997 r., RJD 1997–VI, § 45–47, w: M.A. Nowicki, *Europejski Trybunał Praw Człowieka, Orzecznictwo. (Prawo do rzetelnego procesu sądowego)*, t. 1, Kraków 2001, s. 42.

Odwołanie się do wyłączenia odpowiedzialności karnej ze względu na realizację prawa do obrony trzeba rozumieć jako zastosowanie kontratypu działania w zakresie uprawnień i obowiązków. Ten kontratyp wywodzi się z zasady, że to, co jest dozwolone, nie jest zabronione; to, co dozwolone, nie może być zarazem bezprawiem, co wynika z zasady niesprzeczności systemu prawnego⁶⁹. Bezprawność czynu jest wyłączona – w myśl zasad, że nikomu nie szkodzi ten, kto korzysta ze swego prawa (*qui iure suo utitur neminem laedit*) oraz nie popełnia bezprawia ten, kto spełnia swoją powinność (*non facit fraudem, qui facit, quo debet*). Ustawa karna – wobec jej charakteru wtórnego – nie może wyłączać prawności działania opartego na innym upoważnieniu ustawowym⁷⁰. Jednym z warunków wyłączenia bezprawności na tej podstawie jest istnienie przepisu prawa, który zezwala na dokonanie określonej czynności⁷¹, i to rangi ustawowej⁷². Kontratyp działania w zakresie prawa do obrony – jak już wskazywano – ma na celu wyeliminowanie kolizji, jaka zachodzi w umyśle sprawcy pomiędzy koniecznością zeznawania prawdy jako świadek a prawem nieobciążania samego siebie. Kontratyp przesądza o prymacie prawa do obrony nad dobrem wymiaru sprawiedliwości, ale również ma zapobiegać denuncjacji tak bezpośredniej, jak i pośredniej przez faktycznego sprawcę przestępstwa⁷³. Wobec tego nasuwa się pytanie, czy oskarżony, powołując się na prawo do obrony, może naruszać normy prawa karnego. Sąd Najwyższy dopuścił taką możliwość, stanowiąc, że: „Oskarżony, który składając wyjaśnienia w związku z toczącym się przeciwko niemu postępowaniem karnym, fałszywie pomawia inną osobę o współudział w tym przestępstwie w celu ukrycia tożsamości rzeczywistych współuczestników tego przestępstwa, a nie w celu własnej obrony, wykracza poza granice przysługującego mu prawa do obrony i może ponieść odpowiedzialność karną z art. 234 k.k.”⁷⁴. Z tezy tej wynika, że jeżeli działa w ramach prawa do obrony, to może dopuścić się czynu przestępnego, lecz problem nie jest tak oczywisty, a organ ten zajmował też odmienne stanowisko⁷⁵.

⁶⁹ W. Świda, *Prawo karne*, Warszawa 1989, s. 125; J. Śliwowski, *Prawo karne*, Warszawa 1975, s. 180; A. Marek, w: A. Marek, J. Satko, *Okoliczności wyłączające bezprawność czynu. Komentarze. Piśmiennictwo. Orzecznictwo*, Warszawa 2000, s. 40.

⁷⁰ W. Makowski, *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa–Lublin–Łódź–Poznań, b.d.w., s. 274.

⁷¹ M. Mozgawa, w: *Prawo karne materialne. Część ogólna*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2006, s. 240.

⁷² L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2017, s. 131.

⁷³ D. Lupawa, *Pozaustawowy kontratyp działania w ramach uprawnień wynikających z prawa do obrony w kontekście nowelizacji art.233 § 1 k. Kodeksu karnego*, „Problemy Prawa Karnego” 2018, nr 2, s. 97.

⁷⁴ Uchwała SN z dnia 11 stycznia 2006 r., I KZP 49/05, OSNKW 2006, nr 2, poz. 12. Za bezkarnością oskarżonego w takiej sytuacji opowiedzieli się H. Rajzman, *Glosa do uchwały całej Izby Karnej SN z dnia 18 lutego 1961 r.*, VI KO 29/59, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” 1961, nr 7–8, s. 464–467; M. Cieślak, *Glosa do uchwały SN dnia 27 kwietnia 1972 r.*, VI KZP 67/71, „Państwo i Prawo” 1973, nr 11, s. 186; B. Kunicka-Michalska, *Prawo oskarżonego do obrony a fałszywe oskarżenie*, „Palestra” 1968, nr 6, s. 41; eadem, *Przestępstwa przeciwko ochronie informacji i wymiarowi sprawiedliwości...*, op. cit., s. 106.

⁷⁵ Wyrok SN z dnia 30 lipca 1971 r., Rw 747/71, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1972, nr 3, s. 306; uchwała SN z dnia 29 czerwca 1972 r., VI KZP 67/71, OSNKW 1972, nr 10, poz. 150 z glosami J. Nelkena, „Nowe Prawo” 1973, nr 7–8, s. 1198–1203; M. Cieślaka, „Państwo i Prawo” 1973, nr 11, s. 186; wyrok SN z dnia 29 czerwca 1969 r., III KR 169/79, LEX

W literaturze problem nieodpowiedzialności świadka za złożenie fałszywego zeznania z obawy przed grożącą mu odpowiedzialnością za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe próbowano rozwiązać także na płaszczyźnie:

1) znikomej szkodliwości takiego czynu, wywodząc, że trudno zaakceptować praktykę przesłuchiwanie osób faktycznie podejrzanych w niewłaściwej roli i w razie złożenia fałszywego zeznania pociągać ich do odpowiedzialności karnej⁷⁶;

2) obrony koniecznej, gdyż czynność procesowa przesłuchania takiej osoby jako świadka jest zachowaniem bezprawnym, co uzasadnia odparcie takiego zamachu przez złożenie fałszywego zeznania⁷⁷;

3) stanu wyższej konieczności, bowiem dochodzi do kolizji dóbr, a mianowicie między prawem do niedostarczania dowodów przeciwko sobie a dobrem wymiaru sprawiedliwości. Świadek nie podlega odpowiedzialności karnej, gdyż realizując swoje prawo do obrony, poświęca dobro o wartości niższej, jakim jest dobro wymiaru sprawiedliwości⁷⁸;

4) błędu co do znamion przestępstwa z art. 233 § 1 k.k. (art. 28 § 1 k.k.) ze względu na to, że świadek składa zeznania kłamliwe, gdyż pozostaje w błędnym przekonaniu, że te posłużą za dowód w sprawie; po jego stronie zachodzi jedynie subiektywne uzasadnienie wadliwego odbioru własnej sytuacji procesowej. Jeżeli sprawca działa w mylnym przekonaniu, że jego wypowiedzi mają służyć za taki dowód, to w istocie pozostaje w błędzie co do znamienia typu czynu zabronionego, a to oznacza dekompletację strony podmiotowej przestępstwa fałszywych zeznań, które popełnić można wyłącznie umyślnie⁷⁹;

5) braku karygodności czynu, gdyż prawo do obrony zawiera uprawnienia wprost nienadane przez prawo, ale wynikające z ogólnego znaczenia m.in. zasady równości broni w postępowaniu karnym; jest nim bezkarność składania fałszywych zeznań przez osobę potencjalnie podejrzana⁸⁰;

6) braku bezprawności, gdyż w wypadku gdy zeznający korzysta z wynikającego z prawa do obrony i prawa do nieoskarżania samego siebie, „uprawnienia” do wprowadzania w błąd organu przesłuchującego w celu uniknięcia samodenuncjacji, nie obowiązuje go norma zakazująca zeznawania nieprawdy i nakazująca zeznawania prawdy, a tym samym zachowanie takie nie jest bezprawne; zachowa-

21822; postanowienie SN z dnia 25 kwietnia 1995 r. – II KO 6/95, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 1995, nr 7–8, poz. 7; wyrok SN z dnia 9 lutego 2004 r, V KK 194/03, OSNKW 2004, nr 4, poz. 42 z aprobowanymi glosami A. Sakowicza, „Przegląd Sądowy” 2005, nr 9, s. 141–149 i M. Szewczyk, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2004, nr 12, s. 681–683.

⁷⁶ R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za lata 1991–1993...*, op. cit., s. 97; idem, *Glosa do uchwały SN z dnia 26 kwietnia 2007 r., I KZP4/07, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 3, s. 191–193*; idem, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń za 2007 r.*, op. cit., s. 142 i 145. Po zmianach wprowadzonych nowelą z 2016 r. uznałem, że ocena zachowania świadka jako działania w ramach prawa do obrony jest w pełni uzasadniona (R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego i procesowego za 2020 rok...*, op. cit., s. 106–107).

⁷⁷ W. Cieślak, *Brak lojalności...*, op. cit., s. 334–336.

⁷⁸ A. Lach, *Glosa do uchwały SN z dnia 20 września 2007 r., I KZP 26/07, LEX/el. nr 200883583*.

⁷⁹ D. Gruszecka, *Zasięg prawa do obrony...*, op. cit., s. 153–154.

⁸⁰ J. Potulski, *Glosa do uchwały...*, op. cit., s. 114.

nie takie jest poza zakresem opisu znamion typu czynu zabronionego składania fałszywych zeznań⁸¹.

Ze względu na zakres opracowania nie sposób ustosunkować się do tych koncepcji.

KODEKS KARNY SKARBOWY

3. CHARAKTER LOSOWY GRY HAZARDOWEJ – ART. 2 UST. 3 I 5 USTAWY Z DNIA 19 LISTOPADA 2009 R. O GRACH HAZARDOWYCH (DZ.U. Z 2020 R., POZ. 2094)

Przestępstwem – zgodnie z art. 107§ 1 k.k.s. – jest urządzenie lub prowadzenie gier hazardowych wbrew przepisom ustawy lub warunkom koncesji lub zezwolenia. W myśl art. 2 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych⁸², grami na automatach są gry na urządzeniach mechanicznych, elektromechanicznych lub elektronicznych, w tym komputerowych, oraz gry odpowiadające zasadom gier na automatach zarządzane przez sieć Internet o wygrane pieniężne lub rzeczowe, w których gra zawiera element losowości (ust. 3), a także gry na urządzeniach mechanicznych, elektromechanicznych lub elektronicznych, w tym komputerowych oraz gry odpowiadające zasadom gier na automatach zarządzane przez sieć Internet organizowane w celach komercyjnych, w których grający nie ma możliwości uzyskania wygranej pieniężnej lub rzeczowej, ale gra ma charakter losowy (ust. 5). Na tle tych przepisów wyłoniła się wątpliwość, czy „losowy charakter gry” oraz „element losowości” oznaczają nieprzewidywalność wyniku gry dla osoby korzystającej z takiego urządzenia bez względu na budowę automatu do gier, w tym i programu sterującego takim urządzeniem.

Sąd Najwyższy, rozstrzygając ten problem w postanowieniu z dnia 9 listopada 2021 r., I KZP 4/21 (OSNK 2021, nr 11–12, poz. 45), wyraził słuszny pogląd, że: Pojęcia „losowy charakter gry” oraz „element losowości”, o których mowa w art. 2 ust. 3 i 5 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz.U. z 2020 r., poz. 2094), oznaczają „nieprzewidywalność” wyniku gry dla osoby korzystającej z urządzenia do gier hazardowych bez względu na budowę takiego automatu, w tym oprogramowania nim sterującego; stan „nieprzewidywalności” nie jest przy tym eliminowany wskutek możliwości uprzedniego sprawdzenia wyniku gry za pomocą dostępnej funkcji oprogramowania.

Organ ten trafnie zauważył, że pojęcie „elementu losowości” (art. 2 ust. 3 u.g.h.) jest węższe od określenia „charakter losowy” (art. 2 ust. 5 u.g.h.). W judykaturze wskazuje się, że: „Zestawienie zamieszczonych w art. 2 ust. 3 i ust. 5 u.g.h. zwrotów «gra zawiera element losowości» oraz «gra ma charakter losowy» prowadzi do wniosku, że o ile na gruncie art. 2 ust. 3 u.g.h., poza losowością gry na automacie, możliwe jest jeszcze wprowadzenie do gry, jako istotnych, elementów umiejętności, zręczno-

⁸¹ M. Bielski, *Wyłączenie przestępności...*, op. cit., s. 89.

⁸² Dz.U. z 2020 r., poz. 2094, cyt. dalej jako u.g.h.

ści lub wiedzy gracza, o tyle na gruncie art. 2 ust. 5 u.g.h. te elementy (umiejętności, zręczności, wiedzy) mogą mieć jedynie charakter marginalny, aby zachowała ona charakter losowy w rozumieniu art. 2 ust. 5, dominującym elementem gry musi być «losowość» rozumiana jako sytuacja, w której wynik gry zależy od przypadku, a także jako sytuacja, w której rezultat gry jest nieprzewidywalny dla grającego. W świetle powyższego należy uznać, że pojęcie charakter losowy jest pojęciem znacznie szerszym niż pojęcie element losowości⁸³. Naczelny Sąd Administracyjny podkreśla, że: „Do zakwalifikowania gry do gier losowych wystarczy stwierdzenie wystąpienia w grze elementu losowości wpływającego bezpośrednio na wynik gry (wygraną pieniężną lub rzeczową). Natomiast wprowadzenie elementów dodatkowych, np. elementu wiedzy czy zręczności, postrzegane jest jako działanie mające na celu stworzenie pozoru braku losowości, które nie pozbawiają gry charakteru losowego, jeśli w konsekwencji wynik całej gry zależy od przypadku⁸⁴. Nie można uznać, że dla zakwalifikowania gry jako gry losowej przypadek musi być głównym przesądającym i z tego względu decydującym o wyniku gry czynnikiem⁸⁵. Racje ma Sąd Najwyższy, że: „Całkowita lub częściowa losowość jest zasadniczą cechą charakterystyczną dla gier hazardowych, a pojęcia «losowości» nie należy utożsamiać tylko z przypadkiem, gra ma bowiem charakter losowy, gdy dla gracza jej wynik jest nieprzewidywalny, a więc nie jest możliwy do przewidzenia i nie istnieje strategia umożliwiająca polepszenie wyniku bez złamania zasad gry; nieprzewidywalność tę należy oceniać przez pryzmat warunków standardowych, w jakich znajduje się grający, nie zaś przez pryzmat warunków szczególnych, atypowych⁸⁶.”

Każda z gier hazardowych musi być nacechowana losowością przynajmniej w minimalnym stopniu. W art. 2 u.g.h. występują dwa typy losowości; 1) względna – gdy przebieg gry zależy nie tylko od przypadku, ale może wynikać z określonych umiejętności, wiedzy, obserwacji lub doświadczenia uczestnika; 2) bezwzględna – gdy przebieg gry jest zależny wyłącznie od okoliczności, na które uczestnik nie ma wpływu⁸⁷. Losowość jest zasadniczą cechą przypisywaną pojęciu hazardu, a w związku z tym – jak trafnie podkreśla się w literaturze – aby dana gra została uznana za hazardową, musi cechować się wystąpieniem w niej zależności wyniku od przypadku, możliwością wygrania przez gracza nagrody pieniężnej lub rzeczowej oraz posiadaniem cech charakterystycznych dla którejś z gier wskazanych w art. 2 u.g.h.⁸⁸ Trafnie Sąd Najwyższy w uzasadnieniu omawianego postanowienia odwołał się do orzecznictwa sądów

⁸³ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 7 grudnia 2016 r., VIII SA/Wa 353/16, LEX nr 2185999.

⁸⁴ Wyrok NSA z dnia 4 lutego 2016 r., II GSK 1202/14, LEX nr 2036935; wyrok NSA z dnia 30 września 2014 r., II GSK 1852/13, LEX nr 1572655.

⁸⁵ Wyrok NSA z dnia 30 września 2014 r., II GSK 1852/13, LEX nr 1572655; wyrok NSA z dnia 11 czerwca 2013 r., II GSK 849/11, LEX nr 1368970; wyrok NSA z dnia 11 czerwca 2013 r., II GSK 1010/11, LEX nr 1356296; wyrok NSA z dnia 11 czerwca 2013 r., II GSK 1170/11, LEX nr 1558496.

⁸⁶ Wyrok SN z dnia 7 maja 2012 r., V KK 420/11, OSNKW 2012, nr 8, poz. 85.

⁸⁷ K. Ważny, *Decyzja w sprawie rozstrzygnięcia charakteru gry lub zakładu*, „Administracja” 2012, nr 4, s. 110–131; S. Babiarz, K. Aromiński, *Ustawa o grach hazardowych. Komentarz*, red. S. Babiarz, Warszawa 2018, s. 44.

⁸⁸ K. Budnik, S. Radowicki, *Ustawa o grach hazardowych. Komentarz*, red. M. Wierzbowski, Warszawa 2019, s. 36–37 i 45.

administracyjnych, w którym stwierdza się, że literalna wykładnia przepisów ustawy o grach hazardowych prowadzi do wniosku, iż wystarczającą przesłanką zastosowania art. 3 u.g.h., zgodnie z którym urządzenie gier losowych, zakładów wzajemnych, gier w karty i gier na automatach oraz prowadzenie działalności w tym zakresie jest dozwolone na podstawie właściwej koncesji, zezwolenia lub dokonanego zgłoszenia, jest aby przynajmniej jedna gra zainstalowana na urządzeniu miała charakter losowy. Nawet gdyby zainstalowane na automacie gry o charakterze czasowo-zręcznościowym przeważały, to okoliczność ta pozostaje bez wpływu na kwalifikację urządzenia jako automatu do gier hazardowych w świetle ustawy o grach hazardowych⁸⁹. Ponadto podkreśla się w nim, że dla uznania gry za losową nie jest konieczne, aby zawierała ona tylko i wyłącznie komponenty losowe; wystarczające jest, aby w ogóle występowały takie elementy. Nawet więc w sytuacji, gdy w danej grze współlistnieją elementy wiedzy, refleksu, spostrzegawczości itd. oraz elementy przypadkowe, narzucone przez program gry, to jest to równoznaczne z tym, że zawiera ona element losowości, który przesądza, że jest grą na automatach w rozumieniu u.g.h., a więc że dane urządzenie może być eksploatowane jedynie w kasynie⁹⁰. W orzecznictwie stwierdza się, że: „Znajomość sekwencji kolejnych układów może co najwyżej wpłynąć na długofalową strategię gracza przy obstawianiu kolejnych gier lub na decyzję o rozegraniu kolejnej gry. Gracz nie ma więc wpływu na wynik żadnej z gier, może co najwyżej zdecydować się grać dalej lub zakończyć grę. Możliwość podjęcia takiej decyzji nie jest jednak ani istotą pojedynczej gry, ani nie dowodzi żadnego udziału gracza i jego wpływu na przebieg gry”⁹¹.

KODEKS WYKROCZEŃ

4. ZAMIANA KARY W WYPADKU PRZEKSZTAŁCENIA PRZESTĘPSTWA W WYKROCZENIE (ART. 2A § 1 K.W.)

W zakresie tzw. czynów przepołowionych przeciwko mieniu od wartości przedmiotu czynu lub wyrządzonej szkody zależy, czy dochodzi do popełnienia przestępstwa, czy do wykroczenia. Ustawą z dnia 4 października 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw⁹² ta wartość graniczna została ustalona niezmienną kwotą 500 zł. Przed wejściem jej w życie, co nastąpiło w dniu 15 listopada 2018 r., była to wartość przekraczająca 1/4 minimalnego

⁸⁹ Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 15 czerwca 2016 r., III SA/GI 2189/15, LEX nr 2098687; wyrok WSA w Warszawie z dnia 6 czerwca 2018 r., V SA/Wa 2021/17, LEX nr 2543553; wyrok WSA w Poznaniu z dnia 3 grudnia 2019 r., III SA/Po 614/19, LEX nr 2758560; wyrok WSA w Szczecinie z dnia 30 stycznia 2020 r., II SA/Sz 522/19, LEX nr 2781783; wyrok WSA w Poznaniu z dnia 19 stycznia 2021 r., III SA/Po 244/20, LEX nr 3146158.

⁹⁰ Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 3 kwietnia 2019 r., III SA/GI 1050/18, LEX nr 2656554.

⁹¹ Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 3 grudnia 2019 r., III SA/Po 538/19, LEX nr 2755717; wyrok WSA w Poznaniu z dnia 4 grudnia 2019 r., III SA/Po 622/19, LEX nr 2757602; wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 22 lipca 2020 r., II SA/Go 101/20, LEX nr 3047788.

⁹² Dz.U. z 2018 r., poz. 2077.

wynagrodzenia, określanego obwieszczeniem Prezesa Rady Ministrów, wydawanym na podstawie art. 2 ust. 4 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę⁹³. W związku z tym zostało przedstawione Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne dotyczące stosowania art. 2a § 1 k.w. w sytuacji, gdy czyn objęty wyrokiem był przestępstwem, a ze względu na wartość jego przedmiotu określoną przez wymienioną nowelę stał się wykroczeniem.

Sąd Najwyższy w postanowieniu SN z dnia 26 maja 2021 r., I KZP 14/20 (OSNK 2021, nr 8, poz. 31), trafnie przyjął, że: Nową ustawą w rozumieniu art. 2a § 1 k.w., w odniesieniu do czynów polegających na kradzieży lub przywłaszczeniu mienia od dnia 15 listopada 2018 r., jest ustawa z dnia 4 października 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 2077).

W myśl art. 2a § 1 k.w., jeżeli według nowej ustawy czyn objęty prawomocnym wyrokiem skazującym za przestępstwo na karę pozbawienia wolności stanowi wykroczenie, orzeczona kara podlegająca wykonaniu ulega zamianie na karę aresztu w wysokości równej górnej granicy ustawowego zagrożenia za taki czyn, a jeżeli ustawa nie przewiduje za ten czyn kary aresztu, na karę ograniczenia wolności, a jeżeli ustawa nie przewiduje za ten czyn kary ograniczenia wolności – na karę grzywny, przyjmując jeden dzień pozbawienia wolności za równoważny grzywnie w kwocie od 10 do 250 złotych i nie przekraczając górnej granicy tego rodzaju kary przewidzianej za ten czyn.

Zasadnie Sąd Najwyższy zauważył, że zawarta w nim regulacja dotycząca częściowej depenalizacji jest jednoznaczna i w sposób kompleksowy określa reguły intertemporalne dla prawomocnych wyroków skazujących za przestępstwa, które na gruncie nowej ustawy stały się wykroczeniami. Trafnie w doktrynie przyjmuje się, że art. 2a k.w. ma charakter kompleksowego uregulowania intertemporalnego dla prawomocnych wyroków skazujących za przestępstwa, które na gruncie ustawy stały się wykroczeniami, i tworzy stały mechanizm modyfikacji prawomocnych wyroków w przypadku depenalizacji częściowej⁹⁴. Zamianie ulegają tylko takie kary wymierzone w wyroku skazującym za przestępstwo, które podlegają wykonaniu, co oznacza, że przepis ten dotyczy tylko tej części kary, którą skazany musiałby odbyć, a nie tej, która została już wykonana⁹⁵. Nie podlegała zamianie kara pozbawienia wolności wykonana lub której wykonanie warunkowo zawieszono albo z której odbycia skazany został warunkowo zwolniony⁹⁶. Art. 2a § 1 k.w. ma jednak zastosowanie do kary pozbawienia wolności, której wykonanie uprzednio warunkowo zawieszono, lub co do kary, do której orzeczono o warunkowym zwolnieniu skazanego z odbycia reszty kary, ale dopiero odpowiednio

⁹³ Dz.U. z 2020 r., poz. 2207.

⁹⁴ W. Wróbel, w: *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015, s. 923.

⁹⁵ J. Lachowski, w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021, s. 35.

⁹⁶ P. Gensikowski, w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2019, s. 40; idem, *Normy intertemporalne*, w: *Reforma prawa wykroczeń*, red. P. Daniluk, t. 1, Warszawa 2019, s. 125; V. Konarska-Wrzošek, *Nowe przepisy intertemporalne – wątpliwości i trudności w ich praktycznym stosowaniu*, w: *Problemy współczesnego prawa karnego i polityki kryminalnej. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Sienkiewicz*, red. M. Bojarski, J. Brzezińska, K. Łuczarski, Wrocław 2015, s. 215.

po zarządzeniu wykonania kary lub odwołaniu warunkowego przedterminowego zwolnienia⁹⁷. Rację ma Sąd Najwyższy, że: „Kontrawencjonalizacja wynikająca z art. 2a § 1 k.w. nie powoduje zmiany prawomocnego skazania za przestępstwo na skazanie za wykroczenie, a wyłącznie zmianę skazującej za przestępstwo kary pozbawienia wolności na karę aresztu w wysokości równej górnej granicy ustawowego zagrożenia za taki czyn”⁹⁸.

Ustawa z dnia 10 stycznia 2018 r. o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni (Dz.U. z 2018 r., poz. 505 z późn. zm.)

5. „PRZEWAŻAJĄCA DZIAŁALNOŚĆ” GOSPODARCZA (ART. 6 UST. 2 CYT. USTAWY)

W myśl art. 5 ustawy z dnia 10 stycznia 2018 r. o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz niektóre inne dni⁹⁹, jest zakazane w niedziele i święta w placówkach handlowych prowadzenie handlu oraz wykonywanie czynności związanych z handlem oraz powierzanie pracownikowi lub zatrudnionemu wykonywania pracy w handlu i wykonywania czynności związanych z handlem. Zgodnie z art. 6 ust. 1 tej ustawy zakaz ten nie obowiązuje m.in. w placówkach handlowych, w których przeważająca działalność polega na handlu kwiatami (pkt 2), w placówkach handlowych, w których przeważająca działalność polega na handlu pamiątkami lub dewocjonaliami (pkt 5), w placówkach handlowych, w których przeważająca działalność polega na handlu prasą, biletami komunikacji miejskiej, wyrobami tytoniowymi, kuponami gier losowych i zakładów wzajemnych (pkt 6), w placówkach handlowych, w których przeważającą działalnością jest działalność gastronomiczna (pkt 29), na terenie rolno-spożywczych rynków hurtowych prowadzonych przez spółki prawa handlowego, których przeważająca działalność polega na wynajmie i zarządzaniu nieruchomościami na użytek handlu hurtowego artykułami rolno-spożywczymi (pkt 30).

Przeważająca działalność, o której mowa w tych przepisach, została zdefiniowana w art. 6 ust. 2 u.h.n. i oznacza rodzaj przeważającej działalności wskazany we wniosku o wpis do krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej, o którym mowa w ustawie z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej¹⁰⁰. Na tle tych przepisów powstał problem, czy o przyjęciu przeważającej działalności rozstrzygające jest samo wskazanie rodzaju działalności gospodarczej jako przeważającej, czy też prowadzenie danej działalności gospodarczej jako rzeczywiście przeważającej w stosunku do innej działalności gospodarczej prowadzonej przez dany podmiot, oraz czy dopuszczalne jest sumowanie przeważającej działalności gospodarczej tak, aby łączna suma prowadzonej w ten sposób działalności gospodarczej uzyskała charakter przeważającej działalności w stosunku do innych rodzajów działalności gospodarczej prowadzonych przez dany podmiot.

⁹⁷ M.J. Szewczyk, *Skutki kontrawencjonalizacji*, „Przegląd Sądowy” 2017, nr 1, s. 89.

⁹⁸ Wyrok SN z dnia 10 kwietnia 2018 r., III KK 100/18, LEX nr 2490901.

⁹⁹ Dz.U. z 2021 r., poz. 936 ze zm.

¹⁰⁰ Dz.U. z 2021 r., poz. 955 ze zm.

Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 26 maja 2021 r. I KZP 15/20 (OSNK 2021, nr 7, poz. 26), sprostowanym dnia 28 maja 2021 r., I KZP 15/20 (LEX nr 3181546), zasadnie stwierdził, że: „Przeważająca działalność” gospodarcza powinna być rozumiana ściśle, tj. zgodnie z definicją legalną zawartą w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 10 stycznia 2018 r. o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni (Dz.U. z 2018 r., poz. 505 z późn. zm.). Wpis w odpowiednim rejestrze ma bowiem zamierzony przez ustawodawcę kluczowy charakter dla ustalenia przeważającej działalności i faktu, czy dana działalność podlega zakazowi handlu we wskazane dni, czy też jest wyłączona spod tego zakazu. Uzasadniając ten pogląd, Sąd Najwyższy odwołał się do wpisu do Krajowego Rejestru Urzędowego Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON) oraz załącznika „Polska Klasyfikacja Działalności (PKD)” do rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD)¹⁰¹. W punkcie 7 Zasad Budowy Klasyfikacji została zdefiniowana „przeważająca działalności jednostki statystycznej” jako „działalność posiadająca największy udział wskaźnika (np. wartość dodana, produkcja brutto, wartość sprzedaży, wielkość zatrudnienia lub wynagrodzeń) charakteryzującego działalność jednostki. W badaniach statystycznych zalecany wskaźnikiem służącym do określenia przeważającej działalności jest wartość dodana”. Rodzaj przeważającej działalności – zgodnie z § 9 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 listopada 2015 r. w sprawie sposobu i metodologii prowadzenia i aktualizacji krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej, wzorów wniosków, ankiet i zaświadczeń¹⁰² – ustala się m.in. w wypadku osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, których celem jest osiąganie zysku, zakładów działalności gospodarczej: stowarzyszeń, organizacji społecznych, fundacji, związków zawodowych, kościołów – na podstawie procentowego udziału poszczególnych rodzajów działalności w ogólnej wartości przychodów ze sprzedaży lub, jeżeli nie jest możliwe zastosowanie tego miernika – na podstawie udziału pracujących, wykonujących poszczególne rodzaje działalności, w ogólnej liczbie pracujących (pkt 1), a osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą odrębnie dla: a) działalności wpisanej do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG), b) działalności rolniczej, c) pozostałej działalności, niewymienionej w tych punktach, prowadzonej na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku – na podstawie procentowego udziału poszczególnych rodzajów działalności w ogólnej wartości przychodów ze sprzedaży lub, jeżeli nie jest możliwe zastosowanie tego miernika, na podstawie udziału pracujących, wykonujących poszczególne rodzaje działalności, w ogólnej liczbie pracujących (pkt 3).

Sąd Najwyższy argumentuje, że wniosek o wpis do krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej lub o zmianę cech objętych wpisem jest oświadczeniem wiedzy, a nie woli, gdyż nie łączą się z nim skutki cywilnoprawne, tj. na ich podstawie nie następują powstanie, zmiana lub ustanie stosunku prawnego. Nie prowadzi do stworzenia lub utrwalenia nowego stanu, a jedynie

¹⁰¹ Dz.U. z 2007 r., nr 251, poz. 1885 ze zm.

¹⁰² Dz.U. z 2015 r., poz. 2009 ze zm.

opisuje już stan istniejący. Wskazał, że ustawodawca nie odwołał się do kryterium związanego z rzeczywiście prowadzoną działalnością, a posłużył się kryterium formalnym, tj. rodzajem działalności określonej we wniosku o wpis do krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej. Nie decyduje faktyczne wykonywana działalność, a treść wniosku. Istotny jest formalny charakter wpisu do właściwego rejestru wyznaczającego taką działalność¹⁰³. Dane te muszą być zgodne ze stanem rzeczywistym, a w wypadku zaistnienia okoliczności uzasadniających zmianę, przedsiębiorcy mają obowiązek złożyć wnioski w tym zakresie w terminie 7 dni od zaistnienia okoliczności. W związku z tym w piśmiennictwie zwraca się uwagę, że stwarza to ryzyko, iż przedsiębiorcy prowadzący placówki handlowe będą deklarować jako przeważającą działalność któryś z rodzajów działalności uprawniający ich do prowadzenia handlu w niedziele w sposób niezgodny z rzeczywistością¹⁰⁴. Ponadto wskazuje się, że przeważająca działalność powinna być faktycznie prowadzona w placówce handlowej i pokrywać się z danymi z krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej¹⁰⁵.

BIBLIOGRAFIA

- Babiarz S., Aromiński K., *Ustawa o grach hazardowych. Komentarz*, red. S. Babiarz, Warszawa 2018.
- Basa M., Jarzabek K., *Składanie fałszywych zeznań przez sprawcę przestępstwa z obawy przed grożącą mu odpowiedzialnością karną I KZP 10/19*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 22.
- Bielski M., *Wyłączenie przestępczości składania fałszywych zeznań w związku z przysługującym sprawcy czynu zabronionego prawem do obrony*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2011, nr 3.
- Bigoszewski T., *Przemoc jako znamię strony przedmiotowej*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 1997, nr 2.
- Błachnio-Parzych A., Hudzik M., Pomykała J., *Przegląd głos krytycznych do orzeczeń Izby Karnej i Izby Wojskowej Sądu Najwyższego z zakresu prawa karnego materialnego, opublikowanych w okresie od kwietnia 2004 roku do marca 2005 roku*, „Palestra” 2005, nr 7–8.
- Budnik K., Radowski S., *Ustawa o grach hazardowych. Komentarz*, red. M. Wierzbowski, Warszawa 2019.
- Budyn-Kulik M., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019.
- Budyn-Kulik M., *Kilka uwag o przestępstwie z rt.. 233 k.k. (składanie fałszywych zeznań) po nowelizacji z 11 marca 2016 r.*, „Annales UMCS” 2016, nr 1.
- Cieślak W., *Brak lojalności organu procesowego jako okoliczność wyłączająca odpowiedzialność karną za złożenie fałszywych zeznań*, w: *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga*

¹⁰³ D. Tokarczyk, *Przestępstwa i wykroczenia związane z zatrudnieniem. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 91; J. Kosonoga, *Powierzenie wykonywania pracy w handlu w niedziele lub święta wbrew zakazowi w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2021, nr 11, s. 39 i n.

¹⁰⁴ P. Nowak, *Ograniczenie handlu w niedziele, święta i niektóre inne dni w sektorze turystycznym*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2018, nr 5, s. 38.

¹⁰⁵ K. Pietruszyńska, *Zdaniem Państwowej Inspekcji Pracy*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2018, nr 6, s. 41.

- pamiętkowa Prof. B. Kunickiej-Michalskiej*, red. J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński, Warszawa 2008.
- Cieślak M., *Glosa do uchwały SN dnia 27 kwietnia 1972 r.*, VI KZP 67/71, „Państwo i Prawo” 1973, nr 11.
- Cieślak W., *Glosa do uchwały SN z dnia 10 grudnia 1998 r.*, I KZP 22/98, „Przegląd Sądowy” 1999, nr 10.
- Cieślak M., *Przesłuchanie osoby podejrzanej o udział w przestępstwie, która nie występuje w charakterze oskarżonego*, „Państwo i Prawo” 1964, nr 5–6.
- Czabański J., Warchoń M., *Prawo do milczenia czy prawo do kłamstwa*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 12.
- Czerniak D., Jasiński W., *Pouczenia osoby podejrzanej oraz podejrzanego o uprawnieniach i obowiązkach procesowych po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2015, t. 100.
- Daniluk P., *Glosa do uchwały SN z dnia 31 marca 2021 r.*, I KZP 7/20, OSP 2021, nr 11.
- Daniluk P., *Nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym*, w: *Środki karne, przepadek i środki kompensacyjne w znowelizowanym kodeksie karnym*, red. P. Daniluk, Warszawa 2017.
- Daniluk P., *Przestępstwa podobne w polskim prawie karnym*, Warszawa 2013.
- Doda Z., Grajewski J., *Węzłowe problemy postępowania karnego w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego za lata 1991–1994*, Cz. I, „Przegląd Sądowy” 1992, nr 7–8.
- Dudek D., *Konstytucyjna wolność człowieka a tymczasowe aresztowanie*, Lublin 1999.
- Dziergawka A., *Glosa do postanowienia SN z dnia 15 stycznia 2020 r.*, I KZP 10/19, „Przegląd Sądowy” 2020, nr 7–8.
- Filar M., *Glosa do uchwały SN z dnia 20 września 2007 r.*, I KZP 26/07, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 4.
- Gajowniczek-Pruszyńska K., Karlik P., *Granice prawa do obrony z perspektywy art. 233 § 1a Kodeksu karnego – rozważania na tle postanowienia Sądu Najwyższego z 15.01.2020 (I KZP 10/19)*, „Palestra” 2020, nr 6.
- Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2017.
- Gądzik Z.B., *Glosa do uchwały SN z dnia 31 marca 2021 r.*, I KZP 7/20, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2021, nr 11.
- Gensikowski P., w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2019.
- Gensikowski P., *Normy intertemporalne*, w: *Reforma prawa wykroczeń*, t. 1, red. P. Daniluk, Warszawa 2019.
- Górniok O., w: O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Gdańsk 2005.
- Gruszecka D., *Zasięg prawa do obrony w kontekście odpowiedzialności za fałszywe zeznania*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2010, nr 2.
- Hermeliński W., Nita-Światłowska B., *Kilka uwag o prawie do obrony w związku z nowelizacją Kodeksu postępowania karnego z 2016 roku*, „Palestra” 2016, nr 9.
- Herzog A., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020.
- Jaskuła A., *Zasada nemo se ipsum accusare tentur a odpowiedzialność za składanie fałszywych zeznań*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2012, nr 2.
- Jezusek A., *Glosa do postanowienia SN z dnia 15 stycznia 2020 r.*, I KZP 10/19, „Prokuratura i Prawo” 2021, nr 1.

- Jezusek A., *Możliwość dezinformowania przez świadka organów postępowania w świetle prawa do obrony, zasady równości wobec prawa i zasady praworządności a realizacja znamion występku z art. 233 § 1a k.k.*, „Czasopismo Prawo Karnego i Nauk Penalnych” 2018, nr 4.
- Jędrzejewski G., *Odpowiedzialność karna świadka za niektóre przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 2.
- Kaczmar P., Krzyżaniak B., *Granice odpowiedzialności karnej za przestępstwo składania fałszywych zeznań, w interpretacji Sądu Najwyższego*, „Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM” 2020, nr 1.
- Kiziukiewicz P., *Problematyka zgodności z Konstytucją RP środka karnego obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu*, „Palestra” 2009, nr 11–12.
- Kluza J., *Analiza odpowiedzialności karnej świadka będącego sprawcą czynu zabronionego za fałszywe zeznanie (art. 233 § 1a k.k.) na tle regulacji prawnomiędzynarodowych*, „Transformacje” 2021, nr 2.
- Kłaczyńska N., w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2012.
- Kmieciak R., *Glosa do uchwały SN z dnia 20 września 2007 r.*, I KZP 26/07, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 12.
- Konarska-Wrzosek V., *Nowe przepisy intertemporalne – wątpliwości i trudności w ich praktycznym stosowaniu*, w: *Problemy współczesnego prawa karnego i polityki kryminalnej. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Sienkiewicz*, red. M. Bojarski, J. Brzezińska, K. Łucarz, Wrocław 2015.
- Kosonoga J., *Powierzenie wykonywania pracy w handlu w niedziele lub święta wbrew zakazowi w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2021, nr 11.
- Kośla J., *Zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu*, w: *Środki karne po nowelizacji w 2015 roku*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2016.
- Kozioł T., *Przestępstwo z użyciem przemocy jako przesłanka orzeczenia środka karnego z art. 41a § 1 Kodeksu karnego*, „Przegląd Sądowy” 2013, nr 11–12.
- Krysztofuk G., *Prawo do obrony osoby podejrzanej oraz faktycznie podejrzanego – uwagi na tle uchwał Sądu Najwyższego z 26.4.2007 r. (I KZP 4/07) oraz z 20.9.2007 r. (I KZP 26/07)*, w: *Problemy prawa polskiego i obcego w ujęciu historycznym, praktycznym i teoretycznym. Część druga*, red. B.T. Bienkowska, D. Szafranski, Warszawa 2009.
- Kulesza J., *Glosa do uchwały SN z dnia 10 grudnia 1998 r.*, I KZP 22/98, „Palestra” 1999, nr 5.
- Kulik M., *Zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu*, w: *Środki karne, przepadek i środki kompensacyjne w znowelizowanym kodeksie karnym*, red. P. Daniluk, Warszawa 2017.
- Kunicka-Michalska B., w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 222–316*, red. A. Wasek, R. Zawłocki, Warszawa 2010.
- Kunicka-Michalska B., w: *System prawa karnego. O przestępstwach w szczególności*, t. IV, Cz. II, red. I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1989.
- Kunicka-Michalska B., *Prawo oskarżonego do obrony a fałszywe oskarżenia*, „Palestra” 1968, nr 6.
- Kunicka-Michalska B., *Przestępstwa przeciwko ochronie informacji i wymiarowi sprawiedliwości. Rozdział XXX i XXXIII Kodeksu karnego. Komentarz*, Warszawa 2000.

- Kwiatkowski Z., *Glosa do uchwały SN z dnia 20 czerwca 1991 r., I KZP 12/91, „Przeгляд Sądowy”* 1992, nr 7–8.
- Lach A., *Glosa do uchwały SN z dnia 20 września 2007 r., I KZP 26/07, LEX/el. nr 200883583.*
- Lachowski J., w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021.
- Leciak M., *Nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym*, w: *Leksykon prawa karnego – część ogólna. 100 podstawowych pojęć*, red. P. Daniluk, Warszawa 2011.
- Lipczyńska M., Ponikowski R., *Granice prawa oskarżonego do obrony, „Palestra”* 1978, nr 4.
- Lipiński K., w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021.
- Lupawa D., *Pozaustawowy kontratyp działania w ramach uprawnień wynikających z prawa do obrony w kontekście nowelizacji art.233 § 1 k. Kodeksu karnego, „Problemy Prawa Karnego”* 2018, nr 2.
- Łojewski K., *Instytucja odmowy zeznań w polskim procesie karnym*, Warszawa 1970.
- Makowski W., *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa–Lublin–Łódź–Poznań, b.d.w.
- Marcinkowski W., *Wybrane orzeczenia Izby Wojskowej Sądu Najwyższego wydane w 2005 roku wskutek rozpoznania kasacji, „Wojskowy Przegląd Prawniczy”* 2006, nr 1.
- Marek A., w: A. Marek, J. Satko, *Okoliczności wyłączające bezprawność czynu. Komentarze. Piśmiennictwo. Orzecznictwo*, Warszawa 2000.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Melezini M., Sakowicz A., *Środek karny w postaci obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu (art. 39 pkt 2b k.k.)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2008, nr 2.
- Młynarczyk Z., *Falszywe zeznania w polskim prawie karnym*, Warszawa 1971.
- Mozgawa M., w: *Prawo karne materialne. Część ogólna*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2006.
- Mozgawa M., *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019.
- Nelken J., *Glosa do uchwały SN z dnia 29 czerwca 1972 r., VI KZP 67/71, „Nowe Prawo”* 1973, nr 7–8.
- Nowak P., *Definicja podejrzanego i oskarżonego a konstytucyjne prawo do obrony, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych”* 2016, nr 4.
- Nowak P., *Ograniczenie handlu w niedziele, święta i niektóre inne dni w sektorze turystycznym, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne”* 2018, nr 5.
- Nowicki M.A., *Europejski Trybunał Praw Człowieka, Orzecznictwo. (Prawo do rzetelnego procesu sądowego)*, t. 1, Kraków 2001.
- Pałka S., *Glosa do wyroku SN z dnia 9 lutego 2004 r., „Monitor Prawniczy”* 2006, nr 16.
- Paprzycki L.K., *Glosa do uchwały SN z dnia 20 czerwca 1991 r., I KZP 12/91, „Palestra”* 1992, nr 1–2.
- Pietruszyńska K., *Zdaniem Państwowej Inspekcji Pracy, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne”* 2018, nr 6.
- Pilch A., w: *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015.
- Piórkowska-Flieger J., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2006.
- Potulski J., *Glosa do postanowienia SN z dnia 10 grudnia 2020 r., I KK 58/19, „Orzecznictwo Sądów Polskich”* 2021, nr 12.
- Potulski J., *Glosa do uchwały SN z dnia 26 kwietnia 2007 r., I KZP 4/07, „Gdańskie Studia Prawnicze. Przegląd Orzecznictwa”* 2008, nr 3.
- Rajzman H., *Glosa do uchwały całej Izby Karnej SN z dnia 18 lutego 1961 r., VI KO 29/59, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych”* 1961, nr 7 8.

- Razowski R., w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2014.
- Rusinek M., O „prawie do kłamstwa”, *„Prokuratura i Prawo”* 2008, nr 4.
- Sakowicz A., w: *System Prawa Karnego. Kary i inne środki reakcji prawnokarnej*, t. 6, red. M. Melezini, Warszawa 2016.
- Sakowicz A., *Glosa do wyroku SN z dnia 9 lutego 2004 r., V KK 194/03*, „Przegląd Sądowy” 2005, nr 9.
- Sakowicz A., *Prawo do milczenia w polskim procesie karnym*, Białystok 2019.
- Sakowicz A., *Zakaz dowodowego wykorzystania wyjaśnień. Podejrzanego występującego bez obrońcy bądź pod nieobecność obrońcy*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2019, nr 1.
- Sakowicz A., *Zasady prawdy materialnej a prawo do milczenia*, w: *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010.
- Sienkiewicz Z., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2014.
- Siwek M., *Glosa do uchwały SN z dnia 26 kwietnia 2007 r., I KZP 4/07*, „Przegląd Sądowy” 2008, nr 3.
- Sobolewski Z., *Samooskarżenie w świetle prawa karnego (nemo ipsum accusare tenetur)*, Warszawa 1982.
- Sowiński P., *Prawo świadka do odmowy zeznań w procesie karnym*, Warszawa 2004.
- Spurek S., *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Stefański R.A., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016.
- Stefański R.A., w: *Kodeks Karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020.
- Stefański R.A., *Glosa do uchwały SN z dnia 26 kwietnia 2007 r., I KZP 4/07*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 3.
- Stefański R.A., *Nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym*, w: *Środki karne po nowelizacji w 2015 roku*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2016.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń za 2007 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2008, nr 1.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego i procesowego za 2020 rok*, „Ius Novum” 2021, nr 3.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, karnego wykonawczego i prawa wykroczeń za 1999r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2000, nr 1.
- Stefański, R.A. *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego wykonawczego, prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń za 2002 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2003, nr 1.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za lata 1991–1993*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1994, nr 3–4.
- Stefański R.A., *Środek karny nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 2.
- Stefański R.A., *Środek karny w postaci obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami lub zakazu opuszczenia określonego miejsca pobytu bez zgody sądu*, „Przegląd Sądowy” 2006, nr 6.
- Stypuła S., *Glosa do uchwały SN z dnia 20 września 2007 r., I KZP 26/07*, „Monitor Prawniczy” 2008, nr 15.
- Szeleszczuk D., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2019.

- Szewczyk M., *Glosa do wyroku SN z dnia 9 lutego 2004 r., V KK 194/03, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2004, nr 12.*
- Szewczyk M., Górowski W., w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116, t. I, cz.1, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016.*
- Szewczyk M., Zontek W., Wojtaszczyk A., w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 212–277d, red. W. Wróbel, A. Zoll, t. II, Warszawa 2017.*
- Szewczyk M.J., *Skutki kontrawencjonalizacji, „Przeгляд Sądowy” 2017, nr 1.*
- Szewczyk M.J., *Zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą sprawcy lub jego najbliższemu (art. 233 § 1a KK), „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 9.*
- Śliwowski J., *Prawo karne, Warszawa 1975.*
- Świda W., *Prawo karne, Warszawa 1989.*
- Tarapata Sz., Zakrzewski P., *Czy to koniec sporu dotyczącego kwestii ponoszenia odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań przez sprawcę uprzednio popełnionego przestępstwa? Rzecz o wykładni znamion typu czynu zabronionego z art. 233 § 1a k.k., w: Zmodyfikowane typy przestępstw w teorii i praktyce prawa karnego, red. J. Giezek, J. Brzezińska, Warszawa 2017.*
- Tokarczyk D., *Przestępstwa i wykroczenia związane z zatrudnieniem. Komentarz, Warszawa 2021.*
- Tyszkiewicz L., w: *Kodeks karny. Komentarz, red. O. Górniok, Warszawa 2006.*
- Tyszkiewicz L., w: *Kodeks karny. Komentarz, red. M. Filar, Warszawa 2016.*
- Warchoła M., *Glosa do uchwały SN z dnia 26 kwietnia 2007 r., I KZP 4/07, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2007, nr 3.*
- Ważny K., *Decyzja w sprawie rozstrzygnięcia charakteru gry lub zakładu, „Administracja” 2012, nr 4.*
- Wąsek A., *Glosa do uchwały SN z dnia 20 czerwca 1991 r., I KZP 12/91, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1992, nr 3–4.*
- Wąsek A., *San wyższej konieczności w procesie karnym, w: Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności, Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000.*
- Wąsek-Wiaderek M., *„Nemo se ipsum accusare tenetur” w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w: Orzecznictwo sądowe w sprawach karnych. Aspekty europejskie i unijne, red. L. Gardocki, J. Godyń, M. Hudzik, L.K. Paprzycki, Warszawa 2008.*
- Wiak K., w: *Kodeks karny. Komentarz, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2019.*
- Wiliński P., *Zasada prawa do obrony w polskim procesie karnym, Kraków 2006.*
- Wróbel W., w: *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz, red. W. Wróbel, Kraków 2015.*
- Wróbel W., *Konstytucyjne prawo do obrony w perspektywie prawa karnego materialnego, w: Węzłowe problemy prawa karnego kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi, red. V. Konarska-Wrzošek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz, Warszawa 2010.*
- Wróbel W., Zoll A., *Polskie prawo karne. Część ogólna, Kraków 2014.*
- Wysocki M., *Przemoc wobec osoby w rozumieniu art. 191 k.k., „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 3.*
- Zabłocki S., *Przeгляд orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba karna, „Palestra” 1999, nr 7–8.*
- Zalewski W., w: *Kodeks karny. Część ogólna, Komentarz do art. 32–116, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, t. I, Warszawa 2021.*
- Zalewski W., *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Art. 222–316, t. II, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017.*

Zagiczek P., *Nowe typy uprzywilejowane przestępstw składania fałszywych zeznań i fałszywych opinii*, w: *Zmodyfikowane typy przestępstw w teorii i praktyce sądowej*, red. J. Giezek, J. Brzezińska, Warszawa 2017.

Zgoliński I., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2020.

Ziółkowska A., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2020.

Zoll A., *Glosa do uchwały SN z dnia 10 grudnia 1998 r., I KZP 22/98, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1999, nr 5.*

PRZEGLĄD UCHWAŁ IZBY KARNEJ SĄDU NAJWYŻSZEGO W ZAKRESIE PRAWA KARNEGO MATERIALNEGO, PRAWA KARNEGO SKARBOWEGO I PRAWA WYKROCZEŃ ZA 2021 ROK

Streszczenie

Artykuł ma charakter naukowo-badawczy, a jego przedmiotem jest analiza uchwał i postanowień Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń wydanych w 2021 r., w wyniku rozpatrzenia tzw. pytań prawnych. Dotyczyły one: pojęcia przestępstwa z użyciem przemocy (art. 41a § 1 k.k.), odpowiedzialności za złożenie fałszywych zeznań z obawy przed grożącą odpowiedzialnością karną (art. 233 § 1a k.k.), charakteru losowego gry hazardowej (art. 2 ust. 3 i 5 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych), zamiany kary prawomocnie orzeczonej za przestępstwo w wypadku przekształcenia przestępstwa w wykroczenie (art. 2a§ 1 k.w.) oraz pojęcia „przeważająca działalność” gospodarcza, zawartego w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 10 stycznia 2018 r. o ograniczeniu handlu w niedziele i święta.

Podstawowym celem naukowym była ocena zasadności dokonanych przez ten organ interpretacji przepisów regulujących zagadnienia prawne poddane Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia. Głównymi tezami badawczymi było wykazanie, że tzw. instytucja pytań prawnych kierowanych do Sądu Najwyższego spełnia ważną rolę w zapewnieniu jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych, gdyż argumentacja stanowiska tego organu jest pogłębiona. Wyniki badania mają oryginalny charakter, ponieważ rozwijają twórczo interpretację zawartą w analizowanych rozstrzygnięciach. Badania mają przede wszystkim zasięg krajowy. Artykuł ma istotne znaczenie dla nauki – zawiera pogłębioną analizę dogmatyczną oraz duży ładunek myśli teoretycznej, a także jest przydatny dla praktyki, wzbogacając argumentację Sądu Najwyższego lub przytaczając okoliczności uzasadniające poglądy odmienne.

Słowa kluczowe: fałszywe zeznania, handel w niedziele i święta, odpowiedzialność karna, przemoc, przestępstwo, środek karny, wykroczenie, zamiana kary

REVIEW OF THE RESOLUTIONS OF THE SUPREME COURT CRIMINAL CHAMBER CONCERNING SUBSTANTIVE CRIMINAL LAW, PENAL FISCAL LAW AND LAW ON MISDEMEANOURS PASSED IN 2021

Summary

This scientific research-based article aims to analyse resolutions and rulings of the Supreme Court Criminal Chamber concerning substantive criminal law, penal fiscal law and law on

misdeameanours passed in 2021 as the response to the so-called legal questions. They concerned the concept of a violent crime (Article 41a § 1 CC), liability for making false testimony for fear of penal liability (Article 233 § 1a CC), randomness-based nature of a game of chance (Article 2 par. 3 and 5 of Act of 19 November 2009 on games of chance), the change of a valid sentence passed for the commission of a crime in case the criminal classification changes and it becomes a misdemeanour instead of a crime (Article 2a § 1 Misdemeanour Code), and the concept of 'predominant business activity' laid down in Article 6 par. 2 of Act of 10 January 2018 establishing a ban on trading on Sundays and public holidays.

The main scientific objective is to assess grounds for the Supreme Court's interpretation of the provisions regulating the issues addressed in the questions to the organ. The main scientific theses indicate that the so-called legal questions to the Supreme Court play an important role in ensuring uniformity of common and military courts' judgements because the justification provided by the Supreme Court is deepened. The research findings are original in character because they creatively extend the interpretation included in the analysed resolutions. The research is mainly of national relevance. The article is of considerable importance for jurisprudence: it contains a deepened dogmatic analysis and a big load of theoretical thought, as well as is useful for legal practice enriching the Supreme Court's arguments and providing circumstances supporting different opinions.

Key words: false testimony, trading on Sundays and public holidays, criminal liability, violence, crime, penal measure, misdemeanour, change of sentence

Cytuj jako: Stefański R.A., *Przeгляд uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń za 2021 rok*, „*Ius Novum*” 2022 (16) nr 1, s. 133–163. DOI: 10.26399/iusnovum.v16.1.2022.8/r.a.stefanski

Cite as: Stefański R.A. (2022) 'Review of the resolutions of the Supreme Court Criminal Chamber concerning substantive criminal law, penal fiscal law and law on misdemeanours passed in 2021'. *Ius Novum* (Vol. 16) 1, 133–163. DOI: 10.26399/iusnovum.v16.1.2022.8/r.a.stefanski